

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

**ANNE MEDYA ARACILIĞI, ÇOCUKLARIN ALGILANAN
İLETİŞİM BECERİLERİ VE ANNE ÇOCUK İLETİŞİMİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EDANUR GEÇİCİ

PROF. DR. ŞÜKRAN KILIÇ

AKSARAY-2025

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

ANNE MEDYA ARACILIĞI, ÇOCUKLARIN ALGILANAN
İLETİŞİM BECERİLERİ VE ANNE ÇOCUK İLETİŞİMİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EDANUR GEÇİCİ

DANIŞMAN : PROF. DR. ŞÜKRAN KILIÇ
JÜRİ ÜYESİ : DR. ÖĞR. ÜYESİ REMZİ KILIÇ
JÜRİ ÜYESİ : DOÇ. DR. SEMA ÖNGÖREN ÖZCAN

AKSARAY-2025

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren ..... (....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Edanur

Soyadı : GEÇİCİ

Bölümü : Okul Öncesi Eğitimi

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Anne Medya Aracılığı, Çocukların Algılanan İletişim Becerileri ve Anne Çocuk İletişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

İngilizce Adı: Examining the Relationship Between Maternal Media Mediation, Children's Perceived Communication Skills, and Mother-Child Communication

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Edanur GEÇİCİ

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Edanur GEÇİCİ tarafından hazırlanan “Anne Medya Aracılığı, Çocukların Algılanan İletişim Becerileri ve Anne Çocuk İletişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Kabul</u>	<u>Ret</u>	<u>İmza</u>
Danışman: Prof. Dr. Şükran KILIÇ (Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Aksaray Üniversitesi)	☐	☐	
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Remzi KILIÇ (Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Aksaray Üniversitesi)	☐	☐	
Üye: Doç. Dr. Sema ÖNGÖREN ÖZCAN (Temel Eğitim A.B.D., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)	☐	☐	

Tez Savunma Tarihi: 29/05/2025

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun .....tarih ve ..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Prof. Dr. Aybala ÇAYIR
İmza

TEŞEKKÜR SAYFASI

Yüksek Lisans programına başladığım ilk günden bugüne kadar her zaman gelişimime rehberlik eden danışmanım Prof. Dr. Şükran KILIÇ'a teşekkürlerimi sunarım.

Bütün eğitim öğretim hayatım boyunca beni bugün ki Edanur yapan çok sevgili öğretmenlerime ve arkadaşlarıma gönülden sevgi ve saygılarımı sunarken kapısını her çaldığımda bütün bilgi birikimiyle bana kıymetli zamanını ayıran, her zaman cesaretlendiren değerli öğretmenim Dr. Öğr. Üyesi Hasan DİLEK'e teşekkürlerimi sunarım.

Veri toplama sürecimde bütün çarelerin tükendiğini hissettiğim o anda bana motivasyon kaynağı olan çok değerli okul öncesi öğretmeni Çiğdem BELEN'e ve araştırmama katkı sağlayan diğer tüm öğretmen ve annelere ayrıca teşekkür ederim.

Bu yol, benim için yüksek dik bir dağa, ufuk çizgisinin yerle bir olduğu o manzarayı görmek umuduyla tırmanmayı ifade ediyor. Bu yolda ayağıma takılan bütün taşları temizleyen hayat arkadaşım Mert ÖZDEMİR'e, bütün stresimi dinleyerek beni motive eden çok sevgili dostlarım Nazlı ve İlayda'ya gönülden teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman arkamda duran, dualarını ve hayallerini hiç esirgemeyen biricik aileme, yaptığım her araştırmada aklıma gelen tatlı yeğenim Bilge'ye, varlıklarının bana verdiği güç ve desteğin büyüklüğünü aktarabilmek adına tekrar tekrar teşekkür ederim. İyi ki benim ailemsiniz.

ÖZET

Bu araştırma, anne medya aracılıkları ile 5-6 yaşındaki çocukların algılanan iletişim becerileri ve anne çocuk iletişimi arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamaktadır. Gelişen dijital teknolojilerle birlikte çocukların medya ile etkileşimleri artmış; bu durum, annelerin medya kullanım pratiklerini ve aile içi iletişim dinamiklerini daha önemli hale getirmiştir. Bu bağlamda, çalışma çocukların algılanan iletişim becerileri üzerinde özellikle annelerin medya aracılığı rollerinin ve aile içi iletişim süreçlerinin etkisini ortaya koymayı hedeflemektedir. Araştırma ilişkisel tarama modeliyle desenlemiştir. Çalışmanın evrenini, Hatay ilinde okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubundaki çocukların anneleri ve öğretmenleri oluşturmuştur. Örneklem, uygun örnekleme yöntemiyle belirlenmiş olup araştırmaya 97 anne ve öğretmen katılmıştır. Veriler; Demografik Bilgi Formu, Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı ve 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırma bulgularına göre, annelerin medya aracılık tutumları ile çocukların algılanan iletişim becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak, anne medya aracılığı ile anne-çocuk iletişimi arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Bu durum, annelerin medya ile ilgili tutumlarının aile içi etkileşim süreçlerini desteklediğini, ancak çocukların iletişim becerilerinde doğrudan etkili olamayabileceğini göstermektedir. Bu sonuçlar, çocukların iletişim becerilerinin yalnızca annenin öğrenim düzeyi, medya kullanım süresi veya çocuk sayısı gibi yapısal-demografik değişkenlerle değil; ebeveynlik tarzı, medya içerikleriyle kurulan etkileşim biçimi ve duygusal iletişim kalitesi gibi daha derinlemesine faktörlerle şekillendiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler : Algılanan İletişim Becerisi, Anne-Çocuk İletişimi, Ebeveyn Medya Aracılığı, Okul Öncesi Dönemi Çocukları

Bilim Kodu : 15001

Sayfa Adedi : 73

Yazar : Edanur GEÇİCİ

Danışman : Prof. Dr. Şükran KILIÇ

ABSTRACT

This study aims to examine the relationship between maternal media mediation, perceived communication skills of 5–6-year-old children, and mother-child communication. With the development of digital technologies, children's interactions with media have increased; this has made mothers' media usage practices and intra-family communication dynamics more significant. In this context, the study aims to reveal the impact of mothers' roles in media mediation and family communication processes on children's perceived communication skills. The research is designed using a relational survey model. The study population consists of mothers and teachers of 5–6-year-old children attending preschool institutions in the province of Hatay. The sample was determined using a convenience sampling method, and 97 mothers and teachers participated in the study. Data were collected using the Demographic Information Form, the Early Childhood Parental Media Mediation Scale, the Parent-Child Communication Assessment Tool, and the Communication Skills Evaluation Scale for 5–6-Year-Old Children. According to the research findings, there was no statistically significant relationship between mothers' media mediation attitudes and children's perceived communication skills. However, a positive correlation was identified between maternal media mediation and mother-child communication. This suggests that while mothers' attitudes toward media support intra-family interaction processes, they may not directly affect children's communication skills. These results indicate that children's communication skills are shaped not only by structural-demographic variables such as the mother's education level, media usage duration, or number of children, but also by deeper factors such as parenting style, the nature of interactions with media content, and the quality of emotional communication.

Keywords : Perceived Communication Skills, Mother-Child Communication, Parental Media Mediation, Preschool Children

Science Code : 15001

Number of Pages : 73

Author : Edanur GEÇİCİ

Supervisor : Prof. Dr. Şükran KILIÇ

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR SAYFASI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR	x
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırma Soruları	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.6. Varsayımlar	6
İKİNCİ BÖLÜM.....	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1. İletişim Becerisi	7
2.1.1. Çocuklarda İletişim Becerisi	8
2.1.1.1. Aktif İletişimde Bulunma	9
2.1.1.2. İletişimde Diğerlerini Dikkate Alma	9
2.1.1.3. İletişimde Kurallara Uyma	9
2.1.1.4. Karşısındakine Olumlu Tepki Gösterme	9
2.1.2. Anne ve Çocuk Arasındaki İletişim	10
2.2. Anne Medya Aracılığı.....	11
2.2.1. Aktif Aracılık.....	13
2.2.2. Kısıtlayıcı Aracılık	13
2.2.3. Birlikte İzleme/ Kullanma	14
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	15

YÖNTEM.....	15
3.1. Araştırmanın Modeli	15
3.2. Evren ve Örneklem	15
3.3. Veri Toplama Araçları	16
3.3.1. Demografik Bilgi Formu	16
3.3.2. Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği	16
3.3.3. Anne Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı	17
3.3.4. 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği.....	17
3.4. Verilerin Analizi.....	18
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	21
BULGULAR.....	21
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	36
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	36
5.1. Tartışma ve Sonuç.....	36
5.2. Öneriler	42
KAYNAKÇA.....	45
EKLER.....	53
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU	60

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği, 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ve Ölçeklerin Alt Boyutlarının Normallik Varsayımına Ait Bulguları	19
Tablo 2. Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği, 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ve Alt Boyutlarının Betimleyici İstatistikleri.....	20
Tablo 3. Demografik Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistik Sonuçları.....	21
Tablo 4. Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği, 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ve Alt Boyutlarının Hedef Çocuğun Cinsiyeti Değişkenine Göre t- Testi Sonuçları	22
Tablo 5. Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği, 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ve Ölçeklerin Alt Boyutlarının Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	23
Tablo 6. Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği, 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ve Ölçek Alt Boyutlarının Annenin Günlük Medya Kullanım Saati Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	27
Tablo 7. Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği, 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ve Ölçek Alt Boyutlarının Annenin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Analiz Sonuçları	30
Tablo 8. Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği, 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ve Alt Boyutlarının Korelasyon Analizi Sonuçları.....	34

KISALTMALAR

%	: Yüzde
ABCİDA	: Anne Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı
f	: Frekans
IBM SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
n	: Örneklem Sayısı
p	: Manidarlık Düzeyi
Sd	: Serbestlik Derecesi
Ss	: Standart Sapma
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vd.	: ve diğerleri
$\bar{X}$	: Örneklem Aritmetik Ortalaması

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Çocuğun doğumundan sekiz yaşına kadar olan süreç erken çocukluk dönemi olarak adlandırılır. Erken çocukluk dönemi fiziksel, biyolojik ve zihinsel gelişimlerin hızlı bir şekilde gerçekleşerek iletişimde dahil olmak üzere temel becerilerin kazandırıldığı, geliştirildiği bir dönemdir (Putri ve Waisbord, 2024). Bu dönemde anneler çocuklarının ilk deneyimlerini, ilişkilerini, davranışlarını ve öğrenmelerini şekillendirirken çeşitli becerilerin gelişimi için birer rol modellerdir (Kazan ve Sarısoy, 2021). Çocuklar bu becerilerden biri olarak iletişim becerisini dünyaya geldikleri ilk anda ağlayarak, yüz ifadelerini değiştirerek, kollarını ayaklarını uzatarak kullanmaya, göstermeye başlar. Zaman geçtikçe kelimelerle beraber jest mimiklerle ve birçok farklı yolla iletişim kurmaya başlarlar (Arabacı ve Ömeroğlu, 2016).

İletişim; akış, etki, fikir, haber, duygu, tavır, anlam, uzaklık, ilişki gibi birçok kavramı içeren; insanın doğumundan ölümüne kadar devam eden dinleme, anlama, konuşma gibi çok boyutlu ve karmaşık bir süreci ifade etmektedir (Arabacı ve Ömeroğlu, 2016) İletişim becerisi yakın çevresiyle beraber en çokta anne çocuk arasındaki iletişimden etkilenerek şekillenmektedir. Bu süreçte çocuğun ilk ilişkilerini, etkileşimlerini oluşturan anne ve çocuk arasındaki deneyimler, çocuğun kişiliğini, empati becerisini, sosyal ve akademik hayatını biçimlendirmektedir. Çocuğun annesi ile etkileşimi, iletişimi sırasında gerçekleşen öğrenmeler, çocuğun yaşamı boyunca karşılaştığı sorunlarla başa çıkma davranışlarını şekillendirir. Problemlerle başa çıkma algılama, sonuç çıkarma, muhakeme, karşılaştırma, genelleme, sınıflama gibi becerileri gerektirir. Bu beceriler ise dil gelişiminden etkilenerek gelişmektedir. Dil gelişimi de anne ve çocuk arasındaki iletişimden etkilenmektedir. Çocuklar dil gelişimleri doğrultusunda öğrendiklerini çevresine aktarabilir ve kendi süreçlerini değerlendirebilir, düşüncelerini düzenlerken sebeplerini açıklayabilirler (Kazan ve Sarısoy, 2021).

Doğumdan itibaren çevresiyle etkileşim kurma yollarını arayan çocuk için en önemli ihtiyaç, annesinin çocuğuyla anlaşılır ve etkili bir iletişim kurmasıdır (Kazan ve Sarısoy, 2021). Annelerin çocuklarıyla kurdukları etkili ve nitelikli iletişim sonucunda davranış problemleri azalırken çocukların bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimlerinin desteklendiği söylenebilir (Höl, 2017). Aynı zamanda anneler ve babalar çocuklarına arkadaşlarıyla iletişim kurabilmeleri için yeterli olanak sağladıklarında çocuklarının akranlarıyla iletişime geçme sıklıklarında belirli bir artış gözlemlediklerini söylemek mümkündür (Kazan ve Sarısoy, 2021). Bu bağlamda 5-6 yaşındaki çocukların anneleriyle aralarındaki iletişimin hangi boyutta ne şekilde belirleyici olduğunu anlamanın, onların sosyal- duygusal gelişimlerini, bilişsel gelişimlerini ve dil gelişimlerini doğrudan etkilediği için önemli olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Çocuğuyla etkileşim kurduğunda annenin tercih ettiği iletişim stratejilerinin çocuğun medya kullanımını üzerinde de etkili olduğu görülmüştür. Bununla beraber çocukların dil gelişim alanı anne rehberliğinde medya araçlarıyla desteklenebilen temel alanlardan biridir. Buna örnek olarak çocukların sosyal etkileşimli ve anne gözetiminde planlı bir şekilde video içeriklerini izlemelerinin, cümlelerinde fiillere yer verme durumlarını da pozitif anlamda etkilediği gösterilebilir. Sosyal etkileşimli bir şekilde kullanılan medya içerikleri akıllara ebeveyn aracılığıyla getirmektedir. Ebeveyn aracılığı, anne ve babaların çocukları için seçtikleri içeriği veya uygulamayı kontrol etmek, denetlemek ya da yorumlamak amacıyla istemli ya da istemsiz geliştirdikleri stratejidir (Şen vd., 2020).

Araştırma kapsamında ilgili literatür taranmış olup ulaşılan sonuçlar incelendiğinde anne çocuk arasındaki iletişim becerilerinin ilişkisi, annenin iletişim becerisinin çocuğun iletişim becerisi üzerindeki etkisi, ebeveyn medya aracılığının ebeveyn tutumları ile ilişkisi, ekranın çocuk davranış sorunlarına etkisinde ebeveyn medya aracılığının etkisi gibi konularda araştırmalar yapıldığı anlaşılmıştır (Höl, 2017; Kazan ve Sarısoy, 2021; Bastırmacı, 2022; Gençtürk, 2022; Bostancı ve Çakır, 2022). Ancak çocuğun algılanan iletişim becerisinin anne, çocuk iletişimi ve anne medya aracılığıyla ilişkisini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmaması bu konunun araştırılmasının literatüre katkı sunacağı düşünülmüştür.

1.1. Problem Durumu

Bütün becerilerin iskeleti konumundaki iletişim becerisi hem sözel hem de sözel olmayan mesajlara, etkili dinleme sonucunda duyarlı olma hali ve tepki göstermeyi içeren bir süreci

ifade etmektedir. Jest mimikler, beden duruşu, aktif dinleme, dokunma, mesaj sırasını gözleme, bakış açısı elde etme, iltifat, göz kontağı kurma, empati gibi davranışlar iletişim davranışları arasındadır. Bu davranışlar insanın yaşamı boyunca hayatında en önemli yerlerin birinde kolaylaştırıcı bir etkiye sahipken insanın toplumsallaşmasına da katkı sağlamaktadır (Yardım, 2019). Toplumda insanların bir aradalığını başlatan ve sürdüren ikili ilişkilerini düzenleyen iletişim, çocuğun gelişim alanlarının bütününde önemli bir etkiye sahiptir. Bu etki çocuk üzerinde uzun veya kısa süreli olabilmektedir (Arabacı ve Ömeroğlu, 2016). Çocuğun 6 yaşına gelmeden iletişim davranışlarını sergilemesi büyük ölçüde dil gelişim alanıyla ilgili olsa da yalnızca bunun yeterli olmadığı belirtilmektedir (Yardım, 2019). Dil ve iletişim becerileri bilişsel, sosyal, psikomotor ve duygusal gelişim alanlarıyla eşgüdümlü bir şekilde ilerlediğinde ve ele alındığında sağlıklı bireyler olarak topluma katılması beklenmektedir (Görgülü, 2009). İletişim kabiliyetlerini kazanmanın, toplumsal hayattaki kişilerarası ilişkilerin düzenlenmesinde de önemli bir yeri vardır. Bunun sebebi olarak iletişim kabiliyeti gelişen bireylerin hayatlarında karşılaştıkları problemlere karşı daha sağlıklı tepkiler verdikleri gösterilebilir. Bu konuda araştırma yapan Kayılı (2018), okul öncesi dönemi çocuklarının iletişim becerileri ile sosyal problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki bularak iletişim becerilerinin sosyal problem çözme becerisini yordadığından bahsetmiştir. Toplumsal yapının en küçük birimi olan aileye bakıldığında çocukların anneleriyle sağlıklı bir iletişimi olduğunda çocukların karşılaştıkları problemler konusunda duygu ve düşüncelerini karşılarındaki bireylere daha uygun yollarla ifade ettikleri bilinmektedir. Bununla beraber anne ile çocuk arasında gelişen sağlıklı iletişimin çocuğun diğerlerine karşı pozitif ilişkiler geliştirmesi için temel oluşturduğu da bilinmektedir (Kırman ve Doğan, 2017).

Bilişsel gelişimin neredeyse büyük bir bölümünün tamamlandığı dönem olan 0-8 yaş aralığı çocuklar çevrimiçi dünya ile yakından ilişkili bir şekilde büyümektedirler. Akıllı teknolojiler ve medya araçları çocukların dünyalarına girmişken bunun etkilerini araştırma ihtiyacı doğmuş, anne, çocuk ve medya arasındaki bağlantılar merak edilmiştir. Tam da bu noktada erken yaşta uzun süre ekran kullanan çocuklarda dikkat eksikliği ve hiperaktivitenin, saldırganlığın, içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranış bozukluklarının, iletişim güçlüklerinin meydana gelmesi akıllara yeni soru işaretlerini de beraberinde getirmiştir. Literatürde dikkat çekilen medyanın olumsuz etkilerinin yanı sıra çocuklara yönelik çeşitli etkinliklerin dijital ortamlarda gerçekleşiyor olması, günümüz annelerinden medyanın yalnızca olumsuz etkilerinin önüne geçilmesini değil istenen olumlu değerleri pekiştirme

konusunda da medyayı bir araç haline getirmeleri beklenmektedir. Anne desteği ile çocuk ve medya ilişkisine istenen olumlu etkilerin katılması; medya kullanımının zararlı olarak etiketlenmesini süreç içerisinde değişime uğratarak yeni kavramları ortaya çıkartmıştır. Bunlar içerisinde dijital ebeveynlik, ebeveyn medya aracılığı gibi kavramlar vardır. Bu kavramların çocukların hayatında bir fark yaratacağı düşünülerek ebeveyn medya aracılığının çocukların bilişsel, duygusal gelişimleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır (Gençtürk, 2022). İletişim becerisinin çocukların hayatındaki önemi ve bu beceriye annelerinin etkisi, çağımızın ihtiyaçları, dijitalleşme ve ebeveyn medya aracılığı düşünüldüğünde anne medya aracılığı, annenin çocukla iletişimi ve çocukların algılanan iletişim becerileri arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmak istenmiştir ve bu konuda literatüre katkı sunulması hedeflenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, anne medya aracılıkları ile 5-6 yaşındaki çocukların algılanan iletişim becerileri ve anne çocuk iletişimi arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Medya ve medya araçlarına çok küçük yaşlardan itibaren erişebilen günümüz çağındaki çocukların bilgisayar, tablet, cep telefonu, televizyon gibi araçları kullanmaları yadsınamaz bir gerçektir (Çelik vd., 2018). Yaş aralığı olarak bakıldığında 0-6 yaş aralığındaki çocukların, tabletlere ve akıllı telefonlara çok kolay bir şekilde erişip kullandıkları görülmüştür (Strader, 2011). Bu yüzden dijital dünya, çocukların dünyaya geldikleri andan itibaren hayatlarının her aşamasında yer alan bir güç haline gelmiştir ve çocukların eğitiminde, eğlencesinde hatta iletişimde dahi rol oynadığı görülmektedir (Scantlin, 2008). Buradan yola çıkarak medya ve medya araçlarını kullanım gün geçtikçe artarken kullanma yaşı da her geçen gün düşmektedir. Okul öncesi dönemi çocuklarının medya kullanımlarına ilişkin araştırmalar göz önüne alındığında, çocukların medya kullanımını kontrol etme düzeylerinde çeşitli ebeveyn tutumlarının ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu tutumlar genel olarak aktif aracılık, kısıtlayıcı aracılık ve birlikte izleme şeklinde sıralanabilir. Aktif aracılık medya içeriğini çocukla beraber sorgulama eylemi sırasında tartışma becerisiyle yorumlamak ve proaktif tutumlar sergilemektir. Kısıtlayıcı aracılık ise çocukların medya araçları dolayısıyla ulaştıkları medya içeriklerinin zaman ve konu açısından sınırlandırıldığı

süreçleri kapsamaktadır. Birlikte izleme tutumu, ebeveynlerin çocukla herhangi bir etkileşimde bulunmadan pasif olarak medya içeriğini paylaşma anlamını taşımaktadır (Şen vd., 2020). Medya aracılığına yönelik araştırmalar göz önüne alındığında, yurt dışında farklı yıllarda (Austin, 1999; Jordan ve Horner, 2011; Livingstone ve Duerager, 2012; Liebeskind, 2013; Chaudron, 2015) birçok çalışma yürütülmüş ve genel olarak ebeveyn tutumlarının çocukların medya kullanımına olumlu-olumsuz etkisi olduğu anlaşılmıştır. Aynı zamanda Türkiye’de de benzer çalışmalar yürütülmüş yurt dışındaki çalışmalardan farklı sonuçlara ulaşılmamıştır (Yıldırım, 2021). Bunun yanı sıra ilgili literatürde, medya aracılığı ile ilişkilendirilen iletişim becerileri için, çocukların küçük yaştan itibaren kazanmaları gereken kritik bir beceri olduğunu ve ailenin iletişim becerilerinin de çocuğun iletişim becerileri üzerinde etkili olduğu yorumu yapılmıştır. (Öztürk ve Fidan, 2020). Ailenin çocukla iletişiminin çocuğun iletişim becerisini nasıl etkilediğine dair çalışmalar, çocukların yaşam boyu kullandıkları dil becerilerini de etkileyerek kimi zaman çocuk için telafisi zor sorunlara yol açtığını göstermektedir (Kazan ve Sarısoy, 2021). Tüm bunlardan yola çıkarak medya aracılığı literatürde dikkat çeken güncel bir konuyken okul öncesi dönemi çocuklarının iletişim becerilerinin kritik önemi araştırmalar sonucunda anlaşılmıştır. Bu yüzden okul öncesi dönemi 5-6 yaş çocuklarının iletişim becerileri ve anne medya aracılığı arasında herhangi bir ilişkinin bulunup bulunmadığı araştırmanın temel çerçevesidir. Bu çerçeve doğrultusunda araştırmanın anne medya aracılığı, anne çocuk arasındaki iletişim ve çocuğun algılanan iletişim becerisi konularında alan yazına önemli bulgular sunacağı düşünülmüştür.

1.4. Araştırma Soruları

Bu araştırmanın temel amacı olan anne medya aracılığı (aktif – destekleyici, kısıtlayıcı destekleyici, kısıtlayıcı- sınırlayıcı, aktif – yorumlayıcı, kısıtlayıcı – engelleyici, aktif-sınırlayıcı) çocukların algılanan iletişim becerileri ve anne çocuk iletişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- 1) Çocuğun algılanan iletişim becerisi hedef çocuğun cinsiyeti, annenin öğrenim durumu, ailedeki çocuk sayısı, annenin günlük medya kullanım süresi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- 2) Annenin medya aracılığı hedef çocuğun cinsiyeti, annenin öğrenim durumu, ailedeki çocuk sayısı, annenin günlük medya kullanım süresi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

- 3) Anne ve çocuğu arasındaki iletişim hedef çocuğun cinsiyeti, annenin öğrenim durumu, ailedeki çocuk sayısı, annenin günlük medya kullanım süresi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- 4) Çocuğun algılanan iletişim becerisi, anne çocuk arasındaki iletişim ve annenin medya aracılığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Hatay ilinde okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu 97 çocuğun anne ve öğretmenleri ile sınırlıdır. Araştırma yalnızca anaokulları ve anasınıfları ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Varsayımlar

- 1) Araştırmaya katılan anne ve öğretmenlerin ölçekleri tarafsız ve içten bir şekilde cevapladıkları varsayılmaktadır.
- 2) Seçilen örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.
- 3) Ölçme araçlarının kapsam geçerliliği ve güvenirlilik katsayıları yapılan araştırmalar doğrultusunda yeterli seviyede olduğu varsayılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölüm araştırma problemini oluşturan değişkenlerin literatür kapsamında tanımının yapıldığı bölümdür. Bu bölümde araştırma problemini oluşturan “çocukların algılanan iletişim becerisini” tanımlamak adına iletişim, çocuklarda iletişim, anne ile çocuk arasındaki iletişim literatür kapsamında aktarılmıştır. Bununla beraber araştırma problemini oluşturan kavramlardan “Anne Medya Aracılığı” başlığı altında ele alınan olan alt boyutlar; aktif destekleyici aracılık, kısıtlayıcı destekleyici aracılık, kısıtlayıcı sınırlayıcı aracılık, aktif yorumlayıcı aracılık, kısıtlayıcı engelleyici aracılık, aktif sınırlayıcı aracılık şeklindedir. Aynı zamanda değişkenlerin ulusal ve uluslararası çalışmalar kapsamında birbiriyle ilişkisi ele alınmıştır.

2.1. İletişim Becerisi

Hayattaki deneyimler birbirini etkileyerek karmaşık bir halde çözümü bekleyen süreçlerdir. Bu süreci çözmek için, bilgi sahibi olmak önemli bir araçtır. Bilgi sahibi olmanın yolu ise iletişimden geçmektedir. İletişim sürecinde insanlar öncelikle etrafındaki varlıklarla sözsüz bir iletişim kurarak onları zihinlerinde anlamlandırır. Daha sonra dil yeteneği devreye girerek bu anlamları sembolleştirip kavramları oluşturmaktadır. Bu kavramlar ise diğer insanlarla paylaşıldığında ortak bir anlam oluşturmaktadır (Metin, 2011). Anlam alışverişinin olduğu her yerde, her durumda iletişim vardır. İletişimi anlam alışverişi olarak tanımlayan Cüceloğlu (2002), iki insanın birbirini fark ettiği ilk andan itibaren sözlü- sözsüz herhangi bir iletişimin başladığını vurgulamaktadır. Günümüzde iletişim, sıklıkla bilgisayar ve telefon gibi cihazlarla sesli ve görüntülü konuşularak sağlanmaktadır. Bunun yerine geçmişte, insanların mağaralara resimler çizmesi; dumanı ve güvercini haberleşmek için kullanmaları iletişim kavramının insanlığın varoluşu kadar eski olduğuna kanıt olarak gösterilmektedir (Aytekin, 2002).

İletişimle ilgili birçok tanımlamaya gidilse de hepsinin bazı ortak noktaları bulunmaktadır. Ortak noktalar bilgilenmek, ikna, yönetmek, değiştirmek, eğlenmek, tutum değiştirmek, geliştirmek, yaygınlaştırmak, etkilenmek ve etkilemek, anlamak şeklinde özetlenmektedir (Metin, 2011). Etkili ve sağlıklı bir iletişim kurmak adına karşı tarafla empati kurarak iletişimi sürdürme sürecinde ortaya çıkan çeşitli becerilere, iletişim becerileri denilmektedir. İletişim becerileri çeşitli alt becerilere ayrılmaktadır. Her yaş ve ortam için değişen bu beceriler, kişisel ve kişilerarası da olabilmektedir (Açıkgöz, 2005). Kişilerarası iletişim; bireylerin birbirlerine anlatmak istedikleri duygu ve düşüncelerini aktardıkları bir süreci kapsamaktadır. Sağlıklı ve etkili bir iletişim süreci için öncelikle diğer bireylerin de önemli ve değerli olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Daha sonra kişiye saygı duyulması, varlığının olduğu gibi kabul edilmesi ve empati becerileri kullanılarak dinlenmesi gerekmektedir (Aytekin, 2002). Tüm bu tanımlamaları göz önünde bulundurarak iletişim becerisi, bilgilenmek, bilgi vermek, ikna, gözlem, empati kurmak, değiştirmek, yönetmek, etkilemek ve etkilenmek gibi süreçlere ihtiyaç duyan sağlıklı ve etkili bir iletişim için gerekli olan bilişsel, sosyal- duygusal ve dil gelişimi doğrultusunda gelişen beceridir şeklinde özetlenebilir.

2.1.1. Çocuklarda İletişim Becerisi

Bir çocuğun anne karnında annelerine gönderdiği sinyallere annelerinin verdiği yanıtla başlayan iletişim süreci, karşılıklı olarak anne ve çocuğu etkileyen sürekli bir etkileşime dönüşerek hayat boyu devam eder (Zapf, 2023). Aytekin'e (2002) göre çocukla başarılı bir iletişim kurmak için çocukla göz temasına girerek dokunsal teması arttıran, çocuğa saygı duyan ve empati çerçevesinde duygu ve düşüncelerini anlayan, akıcı ve sade bir dil ile çocuğa güven veren anneler olunması gerekmektedir. Çocukluktan itibaren anneler tarafından kurulan iletişim, çocuğun psikolojik sağlığını etkilemektedir. İnsanoğlunun çok boyutlu bir gelişim sürecinin olduğu göz önüne alındığında, kurulan sağlıklı iletişim çocuğun yalnızca psikolojik sağlığını değil aynı zamanda bilişsel, sosyal-duygusal ve dil gelişimlerinin etkisiyle oluşan iletişim becerilerini de olumlu yönde etkilediği görülmüştür (Ekici, 2018). İletişim becerilerinin de okul hazırbulunuşluk düzeyi ve okul performansı gibi akademik faktörlerin (Noller ve Feeney, 2004), ahlaki muhakeme, öz saygı, öz farkındalık gibi faktörlerin (Arnett, 1999; Grotevant, 2001; McLean vd., 2007), psikososyal uyum ve ruh sağlığı (Houck vd., 2007; Davidson ve Cardemil, 2009; Park ve Koo, 2009) gibi konuların üzerinde etkisinin olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bir başka çalışmaya göre

iletişim becerisi iyi olan çocukların duygusal zekâlarının diğer çocuklara oranla daha yüksek düzeyde olduğuna ulaşılmıştır (Aytekin, 2002). Sonuç olarak yapılan çalışmalar göstermektedir ki, çocukların iletişim becerisi; akademik hayatları, bilişsel gelişim ve sosyal-duygusal gelişim alanları ile karşılıklı etkileşim halindedir. Bu yüzden çocukların iletişim becerilerinin araştırılmasında kullanılabilen Önder vd. (2015)' nin, geliştirdiği 5-6 Yaş Grubu Çocuklar İçin İletişim Becerileri Ölçeğinde, “Aktif İletişimde Bulunma”, “İletişimde Diğerlerini Dikkate Alma”, “İletişimde Kurallara Uyuma”, “Karşısındakine Olumlu Tepki Gösterme” şeklinde incelediği dört başlığa da bakılması gerektiği düşünülmüştür.

2.1.1.1. Aktif İletişimde Bulunma

Bireylerin buldukları aile, okul ve diğer tüm sosyal ortamlarda iletişimi başlatması ve sürdürebilmesi, duygu ve düşüncelerini ifade ederek, ihtiyaçlarını karşılaması ve beklentilerini aktarabilmesi şeklinde tanımlanmıştır (Önder vd., 2015).

2.1.1.2. İletişimde Diğerlerini Dikkate Alma

Kişinin kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmesi, beklenti ve ihtiyaçlarını karşılaması anında ortamda bulunan diğer kişilerin duygu ve düşüncelerini, ihtiyaçlarını, beklentilerini anlayarak buna göre bir iletişim sürecine girmesidir (Önder vd., 2015).

2.1.1.3. İletişimde Kurallara Uyuma

Kişinin girdiği ortamda karşısındaki kişi veya kişilerle göz teması kurması, dinlemesi, konuşma sırasına uyması, nezaket sözcüklerine yer vermesi gibi iletişim kurallarının farkında olarak bu kurallara uygun davranışlar sergilemesi şeklinde özetlenebilir (Önder vd., 2015).

2.1.1.4. Karşısındakine Olumlu Tepki Gösterme

Kişinin kendisiyle iletişime geçilmesi durumunda iletişime geçmeye çalışan kişinin çaba ve girişimlerine yönelik olumlu tepki vermesi şeklinde açıklanabilir (Önder vd., 2015).

2.1.2. Anne ve Çocuk Arasındaki İletişim

Dünyaya geldikleri andan itibaren yakın çevresiyle etkileşim halinde olan çocuklar ebeveynlerin yol gösterici ve eğitici desteğiyle var olan potansiyellerini en üst düzeye çıkartmaktadırlar (Ural ve Ramazan, 2007). Bununla beraber çocukların toplumsallaşmasında (Yükselen, 2011) sosyal uyum becerisinin gelişmesinde ebeveynlerin katkısı büyüktür (Green vd., 2008). Ebeveynliğin etkilerini inceleyen araştırmaların biri olarak Sunar (2009) çalışmasında annelerin ebeveynlik stillerinin babalarınıninkine oranla, çocuk üzerinde daha etkili olduğunu ortaya çıkartmıştır. Anne ile çocuk arasında kurulan ilk etkileşim ve bağlar, daha sonraki faaliyetleri belirlerken hayatı boyunca kuracağı ilişkilerin temelini oluşturacaktır (Çiftçi, 1991). Çocuğun hayatı kendince anlamlandırmasında ilk bilgi aldığı kişi annesidir. Çocuğun annesi ile kurduğu bağlar, ilişkiler çocuğun çevresiyle kurduğu etkileşimi; çevreyi gözleme şekli de etkilemektedir. Hatta öyle ki çocuk annesinin davranış ve tepkilerini gözlemleyerek dış dünyayı anlamlandırmayı öğrenmektedir. Çocuk dünyasındaki her şeyi annesinin gözünden görmektedir (Dönmezer, 1999).

Anneliğe babalıktan daha çok odaklanılmasının sebeplerinden biri olarak biyolojik gerçeklikle beraber çocuğa ilk bakım veren kişi ile oluşan bağ göz ardı edilemez bir faktördür. Bununla beraber çocuğun annenin kişilik yapısından etkilendiği psikolojik düzeyi de değerlendirmek gerekmektedir (Cori, 2019). Bir anne ve çocuğu arasındaki bağ genellikle fetüs halindeyken başlamaktadır. Annelerin üçte ikisi yedinci aya geldiklerinde kalp atışına, sesine, harekete ve dokunmaya tepkide bulunma yeteneğine sahip olan fetüs ile güçlü bir bağ kurmaktadır (Winkler, 2000). Aynı zamanda annenin çocuk üzerinde kişilik özellikleri, akademik başarısı, empati becerisi gibi özelliklere de etkisinin bulunduğu bilinmektedir (Kazan, 2021).

Çocuğun yaşamında temel bir beceri olarak yer alan iletişim becerisini etkileyen faktörlerin başında, annenin çocuğuyla kurduğu sağlıklı ve etkili iletişimin geldiği görülmüştür (Temel ve Türkoğlu, 2019). Nitekim Temiz (2014), Anne Çocuk İletişim Becerileri Eğitimi'nin çocukların duyguları tanıma ve duyguları ifade etme becerilerine etkisini incelemek için yaptığı çalışmada "Anne Çocuk İletişim Becerileri Eğitimi"nden sonra annelerin konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati becerilerinin anlamlı düzeyde yükseldiğini tespit etmiştir. 2021 yılında yapılan çalışmada da ebeveyn çocuk etkileşimini güvene dayalı bir şekilde ailelerin öğrenme stillerine göre uyarlamalar yaparak uygulayan, O'Toole, Lyons ve Houghton, çalışmaya katılan ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişiminin geliştiği dolayısıyla

çocuğun iletişim becerilerinin de geliştiği sonucuna ulaşarak çalışmayı sonlandırmıştır. Bir başka çalışmada ise Ergin (2003), Okul Öncesi dönemindeki 32 çocuğu deney ve kontrol gruplarına ayırarak testler (örneğin Duygu Tanıma Testi, Göz Kantağı Kurma Testi) uygulamıştır. Çocukların ailelerine ise Ankara Gelişim Envanteri uygulamıştır. Çalışmanın bitiminde test uygulanan deney grubunun test uygulanmayan kontrol grubuna oranla iletişim becerilerinin anlamlı düzeyde yükseldiği sonucuna ulaşmıştır.

2.2. Anne Medya Aracılığı

Çocuklarından bambaşka şekilde büyüyüp sosyalleşen günümüz anneleri şimdi yeni bir dil öğrenme sürecindedirler. Bilgisayar, video oyunları, telefon gibi teknolojik aletlere gün içinde sürekli maruz kalan çocuklar dijital ortamlarda kullanılan dili günlük hayatlarında ana dili gibi konuşurken bilgiye çok hızlı erişim sağlamaktadırlar. Eş zamanlı işler, çoklu görevler ilgilerini çekerken yazıdan önce görseli tercih eden günümüz çocukları, anında ve sık ödülle tatmin olurlar. Ciddi işlerden ziyade oyun oynamayı seçen bu çocuklara “Dijital Yerliler” demek daha yerinde bir tanımlamadır. Geleneksel bir bakış açısıyla yetiştirilerek dijital yerlilerin ebeveynleri olan yetişkinler ise “Dijital Göçmenler” olarak tanımlanmaktadır (Prensky, 2001). 2023 TÜİK verilerine göre hane halkı bilişim teknolojileri kullanımı %95,5 gibi bir oran ile karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde her hanede mobil araçların ve internetin olduğu varsayıldığında dijital yerliler tanımına dahil edilebilen 0-6 yaş grubu çocukların gününün büyük bir kısmını televizyon, tablet, telefon, dijital oyuncaklar gibi aletleri kullanarak geçirdiği söylenilebilir (Bostancı ve Çakır, 2022).

Çocukların gün boyunca dijital medya kullanmalarının asıl sebebinin annelerin konfor alanlarını bozmaya karşı gösterdikleri direnç olduğu da söylenebilir (Ayar vd., 2023). Annelerin çocuklarına ayırmadıkları yeterli zamanın doğurduğu sonuçlardan biri annelerin derin bir endişeye kapılmasıyla bir diğeri alışılmışın dışına çıkan bu medya dünyasının üretkenliğine ve potansiyeline adapte olmaya çalışmaktır (Ulusoy, 2014). Medyaya bu denli maruz kalan çocuklar açısından medyanın çocuklar üzerindeki etkileri incelendiğinde olumlu ve olumsuz yönde birçok etkiye ulaşılmıştır. Lieberman vd. (2009) yaptığı araştırmaya göre iyi tasarlanmış bir bilgisayar oyununun yaratıcılık, soyut düşünme gibi becerileri geliştirdiği görülürken iletişim yeteneğini geliştirmede de yardımcı bir yöntem olabileceği, okul ortamında işbirlikçi öğrenmenin sağlanacağı, neden sonuç ilişkisi kurma becerisinde ve problem çözme gibi süreçlerde olumlu yönde etkilerinin olabileceği

görülmüştür. Bununla beraber çocukların kelime dağarcığının geliştiği, yeni kelimeler öğrenmeye ve erken okuryazarlık becerilerine katkı sağlamaya yardımcı olduğu sonucuna ulaşımlardır.

Dijital oyunlar oynayan çocukların görsel beceri, zaman yönetimi, iletileri doğru algılama, eleştirel düşünme, stres durumlarını yönetme konularında beceri kazanmaları medyanın çocuklar üzerindeki bir başka olumlu etkisidir (Cengiz Saltuk ve Erciyes, 2020). Medyanın çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerine bakıldığında ise olumlu etkilerin içinde yer alan birçok beceri ve gelişim alanlarının aynı zamanda olumsuz bir şekilde de etkilenebileceği araştırmalarda görülmüştür. Bunlardan biri olarak Wiersma (2000) medya araçlarına çok fazla maruz kalan çocukların düzensiz uyku, davranış problemleri, odaklanma da sorun ve dikkat dağınıklığı, akademik sorunlar, sosyal ve dil gelişimi alanında olası problemlere rastlanılabileceğini belirtmiştir.

Çağımızda erken çocukluk döneminde çocuğu olan annelerin dijital aletleri riskli ve tehlikeli yönlerinden arındırıp faydalı ve olumlu yönlerinden yararlanabilecekleri konusunda bilinçlenmeleri, model olmaları ve rehberlik etmeleri açısından çocuklarıyla ortak dijital deneyimler yaşamaları bir hayli önemlidir (Bostancı ve Çakır, 2022). Bu konuda annelerin bilinçlenmesi bir zorunluluk haline gelirken çocuğun ne izlediği, izlediği içeriğin süresi ve ne kadar etkilendiği çocuğun gelişimi açısından önem arz etmektedir. Bu hususta ailelerin farkındalık düzeylerinin artması önemlidir (Cengiz Saltuk ve Erciyes, 2020). Kimi anneler çocuklarının kullandıkları medya içeriklerine, süresine, yaşına ve gelişimine uygunluğuna, eğitici olup olmamasına dikkat ederek çocuğun üzerindeki olumsuz etkiyi kaldırıp medyayı sosyalleşme gibi faydalı alanlarda kullanımını sağlayabiliyorken kimi annelerin ise bu konuda tutarsız davranışlar yahut denetimsiz tutumlar sergiledikleri, günlük işlerini yaparken çocuklarını oyalamak adına medyayı kullandıkları veya medyanın ödül mekanizması haline geldiği ev ortamlarının olduğu bilinmektedir (Bostancı ve Çakır, 2022). Saltuk (2020) annelerle yaptığı çalışma sonucunda annelerin çocuklarına akıllı telefon, tablet veya televizyon kullanırmak istemedikleri ancak en kararlı olanların bile kimi zaman çocuğunun medya araçlarını kullanmasına müsaade ettiği ortaya çıkmıştır. Bununla beraber tablet, televizyon, telefon gibi medya araçlarının ödül ve ceza olarak kullanıldığı görülmüştür. Bazı annelerin ise medya araçlarını tamamen yasaklayıp aile içerisinde çeşitli tartışmalara ve çatışmalara sebebiyet verdiğini açıklamıştır. Bu baskıcı kurallar ve tutarsızlıklar sebebi ile medya kullanımı konusunda doğru bir strateji veya yaklaşım geliştirilememiştir. Çocukların aileleri ile geçirecekleri kaliteli vakit sayesinde medya

araçlarına ihtiyaçlarının olmadığı ve tercih etmedikleri aynı araştırmanın sonucu iken ailelerin çocuklarının bu sevgi, ilgi gereksinimlerine cevap vermedikleri zamanlarda ise çocukların medyaya başvurdukları görülmüştür. Bu konuda annelerle görüşüldüğünde annelerin çocuklarıyla kaliteli zaman geçirme yollarını bilemedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Cengiz Saltuk ve Erciyes, 2020). Tam da bu noktada annelerin dijital dünyanın getirdiği risklere karşı koymak, çocukların medya araçlarını güvenli bir biçimde kullanmalarına model olmak ve destek sağlamak adına birtakım uygulamalar yapmaları gerekmektedir (Şenel Vural, 2020). Bununla birlikte anneler açısından da çocuklarının medya ile ilişkisi, yön verilmesi gereken önemli bir konudur (Ulusoy, 2014). Çocukların medya ile ilişkisine yön vermek için kullanılan ebeveyn medya aracılığı bu noktada ortaya çıkmaktadır. Ebeveyn denetimi, rehberliği ve medya kontrolü olarak tanımlanabilen ebeveyn medya aracılığı, çocukların medyadan dolayı maruz kaldıkları olumsuz durumları süre kontrolü, aktif katılım ve birliktelik, kısıtlama, içerik incelemesi gibi yöntemlerle faydalı etkilere ve içeriklere dönüştürmek olarak açıklanabilir (Bastırmacı, 2022). Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeğinin alt boyutları aktif aracılık, kısıtlayıcı aracılık ve birlikte izleme şeklinde üç boyut temel olacak şekilde 6 alt boyut olarak şekillenmiştir. Ölçekte bahsi geçen altı alt boyut (aktif destekleyici aracılık, kısıtlayıcı destekleyici aracılık, kısıtlayıcı sınırlayıcı aracılık, aktif yorumlayıcı aracılık, kısıtlayıcı engelleyici aracılık, aktif sınırlayıcı aracılık) ebeveynleri kapsamaktadır (Şen vd., 2020). Bu çalışmada yalnızca anneler ile çalışıldığından açıklamalar anneler üzerine yapılmıştır.

2.2.1. Aktif Aracılık

Annelerin çocuklarının kullandıkları medya içeriğine ilişkin bilgiler vererek, açıklamalar yapmasıdır. annelerin çocuklarıyla beraber kullandıkları medyaya ilişkin kendi görüşlerini belirtme ve medya içeriğinin iyi veya kötü olduğuna dair tartışma ortamları oluşturarak eleştirel yorumlarda bulunma gibi proaktif tutumlar sergilemesi olarak özetlenebilir (Şen vd., 2020).

2.2.2. Kısıtlayıcı Aracılık

Annelerin çocuklarının kullandıkları medyaya karşı içerik ve geçirilen süre konularında belirli kurallar çerçevesinde sınır koymaları olarak tanımlanabilir. Bu aracılıkta anneler

çocuklarının kullandıkları medyanın sayısına ya da saatine de müdahale ederek günde tek bir program izleyebilirsin şeklinde sınırlar koyabilmektedir (Şen vd., 2020).

2.2.3. Birlikte İzleme/ Kullanma

Annelerin çocuklarının kullandıkları, izledikleri medya içeriği karşısında herhangi bir yorumda bulunmadan ve tartışma ortamı yaratmaksızın yalnızca fiziksel açıdan ortamı paylaşarak pasif bir şekilde çocuklarına eşlik etmeleri olarak tanımlanan aracılık, birlikte izleme / kullanma aracılığıdır. Ancak günümüz şartları göz önünde alındığında birlikte izleme kullanma türü bir aracılık olmaktan çok kısıtlayıcı aracılık ve aktif aracılık tutumlarına zemin oluşturan bir bağlam olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden ölçek altı boyuta ayrılrsa da temelde aktif aracılık ve kısıtlayıcı aracılık olmak üzere iki ana boyut üzerinden şekillenmiştir (Şen vd., 2020).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizi başlıkları altında araştırmanın yöntemi bu bölümde yer almaktadır.

Çalışmanın yürütülmesi için 2024/01-05 protokol numaralı 28.02.2024 tarihli toplantıda Aksaray Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan etik kurul izni alınmıştır. Anne ve öğretmenlere uygulanacak olan ölçekler için de Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden 28.03.2024 tarihinde E-45333631-605-00000929498 sayılı uygulama izni alınmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli ilişkisel tarama modelidir. Karasar, 2024 araştırma modellerini "Tarama Modelleri" ve "Deneme Modelleri" olarak iki ana gruba ayrılmıştır. İlişkisel tarama modeli, tarama modelleri içinde yer alan bir alt türdür. Bu model, değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için kullanılır ve nedensel ilişki kurmaktan ziyade, mevcut durumu analiz etmeyi amaçlar. Bu modelin temel amacı, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişki derecesini belirlemek ve bu ilişkinin yapısını ortaya koymaktır. Değişkenlere müdahale etmeden değişkenler arasında pozitif veya negatif korelasyon olup olmadığı, bu model aracılığıyla test edilir (Karasar, 2024).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Hatay ilinde yaşayan 5-6 yaşındaki çocukların anneleri ve öğretmenleridir. Araştırmanın örnekleme, Ebeveyn Medya Aracılığı Ölçeğini ve Anne-Baba-Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracını dolduran 97 anne ve 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeğini dolduran 12 öğretmen oluşturmuştur. Örneklem, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Seçkisiz olmayan uygun örnekleme yöntemi, ihtiyaç duyulan büyüklükteki bir gruba

ulaşılabileceği kadar zaman, para ve işgücünden tasarruf etmeyi amaçlayan en ulaşılabilir olan cevaplayıcılardan başlayarak örneklemin oluşturulmasıdır (Büyüköztürk vd., 2024).

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmaya katılan okul öncesi dönemde çocukları olan anneler ve çocuklarının demografik özelliklerini içeren 9 soruluk bir formdur. Tablo 3’te araştırmaya katılan anneler ve annelerin çocuklarına ait demografik özelliklerin dağılımı gösterilmiştir.

3.3.2. Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği

Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği okul öncesi dönem çocuklarının medya kullanımında ebeveyn davranışlarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu ölçek 43 madde ve 6 alt boyuttan oluşan bir araç olarak Şen vd. (2020) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin yapısı, aktif ve kısıtlayıcı medya aracılık stratejilerini temsil eden alt boyutlarla tanımlanmıştır. Aktif Destekleyici boyutu (14 madde, $\alpha = ,92$), ebeveynlerin medya içeriği seçme, akıllı işaret kullanma ve çocukla etkileşimli tartışma gibi proaktif davranışlarını kapsar. (“Çocuğumla bilgisayarda/tablette/akıllı telefonda oynadığı oyunlar üzerine konuşurum.”) Kısıtlayıcı Destekleyici boyutu (11 madde, $\alpha = ,86$), medya kullanım süresini düzenleme ve aile rutinlerine uygun zaman planlaması gibi yapılandırıcı sınırlamaları ölçer. (“Çocuğumun televizyon izleme saatlerini düzenlerim.”) Kısıtlayıcı Sınırlayıcı boyutu (6 madde, $\alpha = ,61$), fiziksel veya teknik engelleme gibi davranışları içerir. (“Çocuğumun izlediği TV programında şiddet içerikli görüntüler çıktığında kanalı değiştiririm.”) Aktif Yorumlayıcı boyutu (4 madde, $\alpha = ,83$), içerik hakkında tartışma ve çocuğun eleştirel düşünmesini destekleme gibi etkileşimli müdahaleleri değerlendirir. (“Çocuğumla televizyon izlerken içeriğin gerçek dünyayı yansıtıp yansıtmadığı hakkında paylaşımlarda bulunurum.”) Kısıtlayıcı Engelleyici boyutu (4 madde, $\alpha = ,84$), riskli içerikleri engelleme veya medyayı ceza aracı olarak kullanma gibi sınırlamalara odaklanır. (“Bilgisayarla/tabletle/akıllı telefonla oynamaktan alıkoymayı çocuğum için bir ceza yöntemi olarak kullanmam.”) Aktif Sınırlayıcı boyutu (4 madde, $\alpha = ,59$) ise medya kullanımını çocuğun temel ihtiyaçlarına (uyku, beslenme) göre planlama gibi davranışları ölçer. (“Çocuğumun televizyon izlemeyi

sonlandırmasında/uyku saatini hatırlatmada ekran uyarılarını (akıllı işaretleri) kullanırım.”) Ölçek genelinde Cronbach $\alpha = ,91$ ile yüksek güvenilirlik sağlanmıştır (Şen vd., 2020).

3.3.3. Anne Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı

ABCİDA, ebeveyn-çocuk iletişimini sözel, sözsüz ve empatik boyutlarla bütüncül bir şekilde değerlendiren, erken çocukluk dönemindeki iletişim becerilerini tespit etmeye yönelik bir araçtır. ABCİDA (Anne-Baba-Çocuk İletişim Değerlendirme Aracı)", okul öncesi dönemdeki (48-72 ay) çocukların ebeveynleriyle iletişimini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş, 37 madde ve beş alt boyut içeren likert tipi bir ölçektir. Konuşma alt boyutu (8 madde, $\alpha = 0,67$), ebeveynlerin duygu ve düşünceleri açık ifade etme, ses tonu ve beden dilini etkili kullanma gibi sözel becerilerini ölçerken; Dinleme (6 madde, $\alpha = 0,70$), çocuğun sözünü kesmeme, odaklanma ve objektif yorumlama davranışlarını değerlendirir. Mesaj (8 madde, $\alpha = 0,60$), duyguların tutarlı kodlanması ve geri bildirim verme becerisini; Sözsüz İletişim (6 madde, $\alpha = 0,56$), jest, mimik ve göz teması gibi sözel olmayan unsurların kullanımını; Empati (9 madde, $\alpha = 0,73$) ise çocuğun perspektifini anlama ve önyargısız iletişim kurma becerisini kapsar. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği tüm boyutlarda ,93 ile ,98 arasında yüksek korelasyon göstermiştir. Beşli likert tipi ölçekte ("Her zaman" – "Hiçbir zaman") 7 madde ters kodlanmıştır. Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri, beş faktörlü yapıyı desteklemiştir (Arabacı ve Ömeroğlu, 2016).

3.3.4. 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği

Ölçek, okul öncesi dönemdeki (5-6 yaş) çocukların sosyal etkileşim ve iletişim becerilerini sistematik bir şekilde değerlendirmek, bu becerilerdeki gelişimsel ilerlemeyi izlemek ve olası eksiklikleri erken dönemde tespit ederek müdahale programlarına rehberlik etmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, öğretmen gözlemlerine dayalı olarak uygulanmakta ve çocukların günlük etkileşimlerinde sergiledikleri davranışları dört temel boyutta analiz etmektedir. Aktif İletişimde Bulunma ($\alpha = 0,979$), çocuğun akranları, aile üyeleri, öğretmenleri ve yabancılarla iletişimi başlatma, sürdürme, duygu ve düşüncelerini özgüvenle ifade etme gibi sosyal girişkenlik becerilerini ölçerek, iletişimde proaktif bir rol üstlenme kapasitesini yansıtır. İletişimde Diğerlerini Dikkate Alma ($\alpha = 0,974$), çocuğun kendi ihtiyaçlarını dile getirirken karşısındakinin perspektifini anlama, empati kurma, dinleme ve dengeli bir diyalog sürdürme gibi sosyal duyarlılık becerilerini değerlendirir.

İletişimde Kurallara Uyma ($\alpha = 0,97$), göz teması kurma, sırasını bekleme, nezaket ifadeleri kullanma gibi toplumsal normlara uyum sağlama davranışlarını ölçerek, çocuğun sosyal uyum becerisini niceliksel olarak ortaya koyar. Karşısındakine Olumlu Tepki Gösterme ($\alpha = 0,87$) ise çocuğun iletişim tekliflerine açık olma, olumlu geri bildirimler verme ve etkileşimi destekleyici tavırlar sergileme gibi sosyal onay davranışlarını kapsar. Ölçeğin genel Cronbach Alpha değeri 0,98 bulunmuş, tüm alt boyutlarda madde çıkarımına gerek duyulmamıştır. Yapılan bağımlı gruplar t-testi sonuçları, faktörler ve toplam puan arasında anlamlı bir fark olmadığını ($p > 0,05$) ve faktörler arasında mükemmel yakın bir ilişki ($r = 1,000$, $p < 0,000$) bulunduğunu ortaya koyarak, ölçeğin zaman içinde tutarlı ve kararlı bir yapıya sahip olduğunu kanıtlamıştır (Önder vd., 2015)

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada veriler, korelasyonel araştırma yöntemi ile incelenmiştir. Araştırmada kullanılan korelasyonel araştırma yöntemi, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkinin varlığını, yönünü ve derecesini inceleyen bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem, değişkenler arasındaki birlikte değişimi istatistiksel olarak analiz eder, ancak nedensellik (sebe-sonuç) iddiasında bulunmaz. Nicel veriler üzerinden korelasyon katsayıları (örneğin Pearson r) hesaplanarak ilişkinin gücü ve yönü belirlenir. Korelasyonel araştırmalar, betimleyici bir nitelik taşımaktadır (Büyüköztürk, 2024).

İstatistiksel analizler IBM SPSS (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi) paket programı ile yapılmıştır. Sürekli değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu çarpıklık ve basıklık katsayısına bakılarak test edilmiştir.

Tablo 1. Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği, 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ve Ölçeklerin Alt Boyutlarının Normallik Varsayımına Ait Bulguları

	Çarpıklık	Std. Hata	Basıklık	Std. Hata
Aktif İletişimde Bulunma	,732	,245	,177	,485
İletişimde Diğerlerini Dikkate Alma	,439	,245	-,117	,485
İletişimde Kurallara Uyma	,518	,245	,248	,485
Karşısındakine Olumlu Tepki Gösterme	,469	,245	-,179	,485
5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği	,543	,245	,007	,485
Aktif-Destekleyici	,233	,245	,156	,485
Kısıtlayıcı-Destekleyici	,801	,245	,269	,485
Aktif-Sınırlayıcı	,065	,245	-,467	,485
Kısıtlayıcı-Sınırlayıcı	1,454	,245	1,227	,485
Kısıtlayıcı-Engelleyici	,532	,245	1,222	,485
Aktif-Yorumlayıcı	,899	,245	,365	,485
Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği	,503	,245	,902	,485
Konuşma	,723	,245	,374	,485
Dinleme	,744	,245	,286	,485
Mesaj	-,489	,245	,757	,485
Sözsüz İletişim	,683	,245	,513	,485
Empati	,410	,245	,357	,485
Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı	,412	,245	1,755	,485

*p<,05

Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı, 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri ve Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık ölçekleri ve alt boyutları için çarpıklık ve basıklık katsayısı +2,0 ile -2,0 arasında olduğu görülmektedir. Buna göre George ve Mallery (2010) çarpıklık ve basıklık katsayısı +2 ile -2 arasında olduğu durumları parametrik test olarak kabul edip buna göre işlem yapılabileceğini ifade etmektedir. Diğer yandan Tabachnick ve Fidell' e göre de çarpıklık ve basıklık katsayısı +1.5 ile -1.5 arasında olan durumları parametrik test olarak kabul edip ona göre işlem yapılabileceğini ifade etmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu durumda 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği, Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı ve alt boyutlarına bakıldığında normallik varsayımına göre uygun olduğu ve parametrik analizlerin yapılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2. Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği, 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ve Alt Boyutlarının Betimleyici İstatistikleri

	N	Minimum	Maximum	Ort	Std. Sapma
Aktif İletişimde Bulunma	97	1,00	4,67	2,0880	,80021
İletişimde Diğerlerini Dikkate Alma	97	1,00	4,57	2,2253	,78783
İletişimde Kurallara Uyma	97	1,00	4,07	1,9883	,60949
Karşısındakine Olumlu Tepki Gösterme	97	1,00	4,50	2,0928	,83955
5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği	97	1,00	4,04	2,0975	,68390
Aktif-Destekleyici	97	1,00	4,57	2,4219	,69940
Kısıtlayıcı-Destekleyici	97	1,00	3,82	1,9325	,65913
Aktif-Sınırlayıcı	97	1,00	4,25	2,5412	,73304
Kısıtlayıcı-Sınırlayıcı	97	1,00	3,00	1,3436	,41305
Kısıtlayıcı-Engelleyici	97	1,00	5,00	2,5825	,64824
Aktif-Yorumlayıcı	97	1,00	3,50	1,6314	,63028
Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği	97	1,05	3,72	2,0988	,45113
Konuşma	97	1,00	2,75	1,6495	,39390
Dinleme	97	1,00	3,17	1,8952	,41966
Mesaj	97	2,13	4,13	3,2925	,38396
Sözsüz İletişim	97	1,33	3,00	1,9914	,34474
Empati	97	1,00	3,11	1,7617	,40061
Anne-Baba-Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı	97	1,41	3,14	2,1273	,25732

*p<,05

Tablo 2’de katılımcıların 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği, Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılığı ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı ve alt boyutlarına ilişkin veriler bulunmaktadır. 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri ölçeğinin genel ortalamasının 2,09,±68 olduğu tespit edilmiştir. Alt boyutlar arasında en yüksek ortalamanın İletişimde Diğerlerini Dikkate Alma alt boyutuna (2,22±0,78) en düşük ortalamanın ise İletişimde Kurallara Uyma alt boyutuna (1,98±0,61) ait olduğu görülmüştür.

Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık ölçeği genel ortalamasının 2,09,±0,45 olduğu tespit edilmiştir. Alt boyutlar arasında en yüksek ortalamanın Kısıtlayıcı-Engelleyici alt boyutuna (2,58±0,64) en düşük ise Kısıtlayıcı-Sınırlayıcı alt boyutuna (1,34±0,41) ait olduğu görülmüştür.

Anne-Baba-Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı genel ortalamasının 2,12±0,25 olduğu tespit edilmiştir. Alt boyutlar arasında en yüksek ortalamaya Mesaj alt boyutunun (3,29±0,38) en düşük ortalamaya ise Konuşma alt boyutunun (1,64±0,39) sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın soruları bağlamında yapılan veri analizleri sonucunda elde edilen bulgular bu bölümde sunulmuştur.

Araştırmada demografik bilgi formu kapsamında toplanan bilgiler Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Demografik Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistik Sonuçları

Değişken	Grup	Sayı (n)	Yüzde (%)
Hedef Çocuğun Cinsiyeti	Kız	53	54,6
	Erkek	44	45,4
Hedef Çocuğun Yaşı	5 yaş	34	35,1
	6 yaş	63	64,9
Annenin Öğrenim Durumu	İlkokul	5	5,2
	Ortaokul	20	20,6
	Lise	36	37,1
	Ön lisans	7	7,2
	Lisans	29	29,9
Çocuk Sayısı	1 çocuk	7	7,2
	2 çocuk	49	50,5
	3 çocuk	34	35,1
	4 çocuk ve üzeri	7	7,2
Annenin Günlük Medya Kullanım Saati	1 saat	17	17,5
	2 saat	27	27,8
	3 saat	23	23,7
	4 saat	17	17,5
	5 saat ve üstü	13	13,4
	Toplam	97	100,0

*p<,05

Tablo 3 incelendiğinde, araştırmaya katılan annelerin çocuklarının %54,6'sının kız çocuğu olduğu %45,4'ünün erkek çocuğu olduğu; %64,9'unun 6 yaşında %35,1'inin 5 yaşında olduğu görülmüştür. Annelerin %37,1'sinin öğrenim düzeyinin lise olduğu ve %29,9'unun lisans olduğu görülmüştür. Katılımcıların %50,5'inin 2 çocuklu aile yapısında olduğu görülürken annelerin %27,8'inin günlük medya kullanım saatinin 2 saat olduğu; %23,7'sinin ise 3 saat olduğu tespit edilmiştir.

Bağımsız örneklem t testi, katılımcıların 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri, Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılığı, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ölçekleri ve alt boyutlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılıklarını ortaya koymak için kullanılmıştır. t- Testi analiz sonucunda, 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri ölçeği ve alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık çıkmıştır. 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri ölçeğinden elde edilen sonuca göre, erkek çocuklarının Aktif İletişimde Bulunma ($2,28 \pm 0,90 > 1,93 \pm 0,68$), İletişimde Diğerlerini Dikkate Alma ($2,42 \pm 0,88 > 2,06 \pm 0,66$), İletişimde Kurallara Uyma ($2,13 \pm 0,66 > 1,87 \pm 0,55$) ve Karşısındakine Olumlu Tepki Gösterme ($2,33 \pm 0,85 > 1,90 \pm 0,79$) algıları kız çocuklarından daha yüksek çıkmıştır.

Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılığı ile Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ölçek geneli ve alt boyutlarında çocuğun cinsiyeti değişkenine göre istatistiksel bir farklılık çıkmamıştır.

Tablo 5. Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği, 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ve Ölçeklerin Alt Boyutlarının Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

<i>f. x ss Değerleri</i>		<i>ANOVA Sonuçları</i>								
Puan	Grup	N	X	S.S.	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Aktif İletişimde Bulunma	1 çocuk	7	2,4286	,56155	Gruplar arası Grup içi Toplam	1,223	3	,408	,629	,598
	2 çocuk	49	2,0776	,82970		60,249	93	,648		
	3 çocuk	34	2,0824	,83992		61,472	96			
	4 çocuk ve üzeri	7	1,8476	,58210						
	Total	97	2,0880	,80021						
İletişimde Diğerlerini Dikkate Alma	1 çocuk	7	2,4388	,39432	Gruplar arası Grup içi Toplam	,468	3	,156	,246	,864
	2 çocuk	49	2,2405	,79361		59,117	93	,636		
	3 çocuk	34	2,1618	,85648		59,585	96			
	4 çocuk ve üzeri	7	2,2143	,79003						
	Total	97	2,2253	,78783						
İletişimde Kurallara Uyma	1 çocuk	7	1,9714	,37684	Gruplar arası Grup içi Toplam	,515	3	,172	,454	,715
	2 çocuk	49	2,0463	,57093		35,147	93	,378		
	3 çocuk	34	1,9510	,72888		35,662	96			
	4 çocuk ve üzeri	7	1,7810	,43156						
	Total	97	1,9883	,60949						

Tablo 5 (Devam). Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği, 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ve Ölçeklerin Alt Boyutlarının Ailedeki Çocuk Sayısı Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

<i>f. x ss Değerleri</i>		ANOVA Sonuçları								
Puan	Grup	N	X	S.S.	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Sözsüz İletişim	1 çocuk	7	2,1905	,50395	Gruplar arası	,340	3	,113	,952	,419
	2 çocuk	49	1,9864	,30776	Grup içi	11,070	93	,119		
	3 çocuk	34	1,9755	,36035	Toplam	11,410	96			
	4 çocuk ve üzeri	7	1,9048	,34503						
	Total	97	1,9914	,34474						
Empati	1 çocuk	7	1,8730	,67717	Gruplar arası	,806	3	,269	1,712	,170
	2 çocuk	49	1,8095	,38423	Grup içi	14,601	93	,157		
	3 çocuk	34	1,7288	,36102	Toplam	15,407	96			
	4 çocuk ve üzeri	7	1,4762	,27751						
	Total	97	1,7617	,40061						
Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı	1 çocuk	7	2,3629	,35612	Gruplar arası	,654	3	,218	3,553	,017*
	2 çocuk	49	2,1340	,22088	Grup içi	5,703	93	,061		
	3 çocuk	34	2,1081	,26821	Toplam	6,356	96			1>4
	4 çocuk ve üzeri	7	1,9382	,19409						
	Total	97	2,1273	,25732						

*p<,05

5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri, Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılığı, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ölçekleri ve ölçek alt boyutları ailedeki çocuk sayısı değişkenine göre bir farklılık olup olmadığı parametrik testlerden tek yönlü ANOVA testi kullanılarak incelenmiştir. Tablo 5'te betimsel istatistik olarak her grubun ortalaması ve standart sapması verilmiştir.

Tablo 5'teki ANOVA analizine göre 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri, Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılığı ve Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ölçeği ve alt boyutlarına ait genel puanlar incelendiğinde, yalnızca Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ölçeği ile bu ölçeğin Mesaj alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık çıkmıştır. Bu farklılığın hangi gruptan olduğunun tespiti için post hoc analizlerinden Scheffe testi uygulanmıştır. Scheffe testi, en az iki grup arasında anlamlı bir farklılık tespit edildiğinde bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu bulmaya yarayan post hoc testlerinden biridir. Grup varyanslarının eşit olduğu, ortalama puanlarının çoklu karşılaştırılmasında kullanılarak hipotezin korunmasını sağlamaktadır (Büyüköztürk, 2024).

Tablo 6 (Devam). Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği, 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ve Ölçek Alt Boyutlarının Annenin Günlük Medya Kullanım Saati Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Puan	Grup	f. x ss Değerleri				ANOVA Sonuçları				
		N	X	S.S.	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p
Mesaj	1 saat	17	3,5221	,29393	Gruplar arası	1,237	4	,309	2,204	,075
	2 saat	27	3,2454	,41528	Grup içi	12,915	92	,140		
	3 saat	23	3,2554	,34435	Toplam	14,153	96			
	4 saat	17	3,2941	,38258						
	5 saat ve üstü	13	3,1538	,41819						
	Total	97	3,2925	,38396						
Sözsüz İletişim	1 saat	17	2,0882	,36380	Gruplar arası	,522	4	,130	1,102	,360
	2 saat	27	1,9938	,34740	Grup içi	10,888	92	,118		
	3 saat	23	2,0290	,37488	Toplam	11,410	96			
	4 saat	17	1,8529	,31668						
	5 saat ve üstü	13	1,9744	,27927						
	Total	97	1,9914	,34474						
Empati	1 saat	17	1,9020	,33994	Gruplar arası	1,331	4	,333	2,175	,078
	2 saat	27	1,5967	,39482	Grup içi	14,076	92	,153		
	3 saat	23	1,8647	,45314	Toplam	15,407	96			
	4 saat	17	1,7712	,39572						
	5 saat ve üstü	13	1,7265	,30970						
	Total	97	1,7617	,40061						
Anne-Baba- Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı	1 saat	17	2,2576	,15052	Gruplar arası	,632	4	,158	2,539	,045*
	2 saat	27	2,0420	,23374	Grup içi	5,724	92	,062		
	3 saat	23	2,1892	,30184	Toplam	6,356	96			
	4 saat	17	2,0827	,25844						1>2,4
	5 saat ve üstü	13	2,0832	,26902						3>2
	Total	97	2,1273	,25732						

*p<,05

Tablo 6 her grubun ortalamasını ve standart sapmasını gösteren betimsel istatistik tablosudur. Tablo 6'da 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri, Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılığı ve Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ölçeklerinde ve alt boyutlarında annelerin günlük medya kullanım saati değişkenine göre farklılık olup olmadığını incelemek için parametrik testlerden tek yönlü ANOVA testi kullanılmıştır.

Tablo 6'daki ANOVA analizine göre 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri, Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılığı, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ölçeklerinin ve alt boyutlarının genel puanları incelendiğinde; Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılığı ölçeğinin Kısıtlayıcı-Destekleyici ve Aktif- Destekleyici alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık çıkmıştır. Bu farklılığın hangi gruptan olduğunu tespit için posthoc analizlerinden LSD testi kullanılarak incelenmiştir. ANOVA sonucunda gruplar arası farklılıklar tespit edildiğinde, LSD (En Önemsiz Fark) yöntemi, tüm ortalama

çiftlerine standart t-testi uygulayarak hangi grupların birbirinden farklı olduğunu belirler (Efe, Bek ve Şahin, 2000). LSD testi sonucuna göre;

Katılımcıların Aktif-Destekleyici alt boyutunda; günlük medya kullanımı 1 saat (2,69±0,59) olan annelerin Aktif-Destekleyici alt boyutundaki algısı 2-3-4 saat olan annelere göre daha yüksek çıkmıştır ve 3 saat (2,66±0,71) olan annelerin Aktif-Destekleyici algısı günlük medya kullanımı 2 saat (2,14±0,62) olan annelerden daha yüksek çıkmıştır.

Katılımcıların Kısıtlayıcı-Destekleyici alt boyutunda; günlük medya kullanımı 3 saat (2,12±0,56) ve 4 saat (2,14±0,80) olan annelerin Kısıtlayıcı-Destekleyici algısı günlük medya kullanımı 2 saat (1,62±0,57) olan annelerden daha yüksek çıkmıştır.

Katılımcıların Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ölçeğinde; günlük medya kullanımı 1 saat (2,26±0,15) olan annelerin Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme genel algısı günlük medya kullanımı 2 saat (2,04±0,23) ve 4 saat (2,08±0,26) olan annelerden daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca günlük medya kullanımı 3 saat (2,19±0,30) olan annelerin Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme genel algısı günlük medya kullanımı 2 saat (2,04±0,23) olan annelerden daha yüksek çıkmıştır.

Diğer ölçeklerin genel ve alt boyutlarında annelerin günlük medya kullanım saati değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 7. Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık Ölçeği, 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ve Ölçek Alt Boyutlarının Annenin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre ANOVA Analiz Sonuçları

Puan	Grup	f. x ss Değerleri				ANOVA Sonuçları				
		N	X	S.S.	Var.K.	KT	Sd	KO	F	p
Aktif iletişimde bulunma	İlkokul	51,8533	,36938		Gruplar arası	,857	4	,214	,325	,860
	Ortaokul	202,0667	,81907		Grup içi	60,614	92	,659		
	Lise	362,1444	,80719		Toplam	61,472	96			
	Ön lisans	71,8476	,93469							
	Lisans	292,1310	,82970							
	Total	972,0880	,80021							
İletişimde diğerlerini dikkate alma	İlkokul	52,1429	,70530		Gruplar arası	,607	4	,152	,237	,917
	Ortaokul	202,3250	,77781		Grup içi	58,978	92	,641		
	Lise	362,1548	,80532		Toplam	59,585	96			
	Ön lisans	72,1122	,89296							
	Lisans	292,2857	,80201							
	Total	972,2253	,78783							

Tablo 7’deki ANOVA analiz sonuçlarına göre 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri, Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık ve Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ölçeği ve alt boyutlarına ait genel puanlar incelendiğinde; Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık ölçeğinin Kısıtlayıcı-Engelleyici alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık çıkmıştır. Bu farklılığın hangi gruptan olduğunun tespiti için post hoc analizlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Scheffe testi sonucuna göre; Katılımcıların Kısıtlayıcı-Engelleyici alt boyutunda; öğrenim durumu lise ($2,84\pm0,68$) olan annelerin Kısıtlayıcı-Engelleyici algısı öğrenim durumu ortaokul ($2,31\pm0,66$) ve lisans ($2,41\pm0,56$) mezunu olan annelerden daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca öğrenim durumu ön lisans ($2,86\pm0,32$) olan annelerin Kısıtlayıcı-Engelleyici algısı öğrenim durumu ortaokul ($2,31\pm0,66$) mezunu olan annelerden daha yüksek çıkmıştır.

Diğer ölçek genel ve alt boyutlarında anne öğrenim durumu değişkenine ilişkin herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 8 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri, Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılığı ve Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ölçeklerinin ve alt boyutlarının parametrik analizlerden Pearson korelasyon analizine ilişkin bulgularının bulunduğu tablodur. Tablo 8'deki korelasyon analizine ilişkin bulgulara göre, araştırma kapsamındaki katılımcıların; 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri ölçeği ile Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı genel boyutu arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır ($r = -0,011$). Ayrıca her iki ölçek alt boyutları arasında da ilişki bulunmamaktadır.

Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılığı genel boyutu ile Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı genel boyutu arasında anlamlı, düşük düzeyde ve pozitif bir ilişki vardır ($r = 0,295$, $p < 0,01$).

5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri ile Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılığı genel boyutu arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır ($r = 0,123$).

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde araştırmada toplanan verilerin yapılan analizleri sonucunda ulaşılan bulgular literatür kapsamında yorumlanarak tartışılmıştır.

Çocuğun Algılanan İletişim Becerisinin Hedef Çocuğun Cinsiyeti, Annenin Öğrenim Durumu, Ailedeki Çocuk Sayısı, Annenin Günlük Medya Kullanım Süresi Değişkenlerine Göre İncelenmesi: Çocuğun algılanan iletişim becerisi kapsamında 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği genel ve alt boyutlarında hedef çocuğun cinsiyetine göre bir farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Sonuç olarak öğretmenler tarafından doldurulan 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği “Aktif İletişimde Bulunma, İletişimde Diğerlerini Dikkate Alma, İletişimde Kurallara Uyuma, Karşısındakine Olumlu Tepki Gösterme” alt boyutlarında erkek çocuklarının puanlarının kız çocuklarının puanlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu, Kazan ve Sarısoy (2021), tarafından vurgulanan toplumsal cinsiyet rollerinin iletişim davranışlarına etkisiyle açıklanabilir. Kazan ve Sarısoy’un yaptığı çalışmada olduğu gibi Turan ve Güven (2020), toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının bireylerin davranışlarını ve başkalarının bu davranışları algılama biçimini şekillendirdiğini belirtmiştir. Örneğin, erkek çocuklarının "liderlik" ve "girişkenlik" özellikleriyle ilişkilendirilmesi, öğretmenlerin onların iletişim becerilerini daha olumlu değerlendirmesine yol açabilir (Eagly, 1987; Priess Groben ve Hyde, 2017; Martin ve Ruble, 2019). Yine benzer bir çalışma olarak Maccoby ve Jacklin (1974), cinsiyet farklılıkları üzerine yaptıkları meta-analizde, iletişim becerilerinde anlamlı cinsiyet farklılıkları olmadığını; ancak toplumsal beklentilerin bu tür algıları şekillendirebileceğini belirtmiştir. Dolayısıyla, öğretmenlerin 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeğini doldururken toplumsal cinsiyet rolleri algılarından etkilendiği varsayımında çocukların gerçek beceri düzeylerini tam olarak yansıtmadığı da düşünülebilir.

Çocuğun algılanan iletişim becerisi kapsamında 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği genel ve alt boyutlarında anne öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip

göstermeyeceği de bu araştırmada ele alınmıştır. Araştırma bulgularına göre anne öğrenim durumu grupları karşılaştırıldığında, 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri ölçeği genelinde anlamlı fark saptanmamıştır. Literatürde anne eğitiminin çocuk gelişimine katkısı bulunsa da (Brandlistuen vd., 2021), bu etki her zaman doğrudan iletişim puanlarına yansımayaabilir. Çalışmamızda öğrenim düzeyi farklı annelerin çocuk iletişim puanlarının benzer çıkması, büyük ölçüde eğitim ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin bu örnekte ilişki olmadığını gösterir. Benzer şekilde, Sonuga Barke vd. (2023) yaptığı çalışmada da anne eğitimi ile çocukların sosyal iletişim becerileri arasında doğrudan ve güçlü bir ilişki saptanamamış, bunun yerine ebeveynlik tarzı ve aile içi etkileşim kalitesinin daha belirleyici faktörler olduğu vurgulanmıştır. Bu durum, çocuk iletişim becerilerinin gelişiminde yalnızca anne öğreniminin değil, aynı zamanda ev ortamı ve anne-çocuk ilişkisi gibi çevresel ve bağlamsal etkenlerin de önemli rol oynadığını göstermektedir.

Ailedeki çocuk sayısı değişkenine göre çocuğun algılanan iletişim becerisi kapsamında 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği, herhangi bir farklılaşma olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmada yapılan analizler sonucunda ailedeki çocuk sayısı değişkenine göre 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerilerini Değerlendirme Aracında herhangi bir farklılaşma tespit edilmemiştir. Bu sonuç, bazı çalışmalarla paralellik göstermektedir. Örneğin, Gülay ve Akman (2009), okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerinin ailedeki kardeş sayısından etkilenmediğini belirtmiştir. Benzer şekilde, Erdoğan (2015), çocukların dil ve iletişim becerilerinin daha çok ebeveyn (anne) etkileşimi ve sosyoekonomik faktörlerle ilişkili olduğunu, kardeş sayısının tek başına belirleyici olmadığını vurgulamıştır. Ancak, bazı araştırmalar (Ömeroğlu vd., 2013), çok çocuklu ailelerde bireysel ilginin azalmasının iletişim becerilerini olumsuz etkileyebileceğini öne sürmektedir. Bu çalışmada farklılık bulunmaması, çocukların iletişim becerilerinin kardeş etkileşimiyle gelişebileceği (Kernan, 2010) ya da annelerin çocuk başına düşen ilgiyi dengeli dağıtmasıyla açıklanabilir. Sonuç olarak, ailedeki çocuk sayısının tek başına iletişim becerilerini belirlemediği, diğer çevresel ve bireysel faktörlerin daha etkili olabileceği söylenebilir.

Araştırmada 5-6 Yaş Grubu Çocukların İletişim Becerileri Ölçeği genel ve alt boyutlarında annelerin günlük medya kullanım sürelerine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Medya kullanım süresindeki farklılıklar çocukların öğretmen gözlemine dayalı algılanan iletişim davranışlarını etkilemediği anlaşılmıştır. Benzer bir çalışma olarak Binns ve Duck (2017), annelerin medya kullanımının, özellikle çocukların dil becerileri ve iletişim becerileri

üzerindeki etkilerinin daha çok çocukların medya içerikleriyle nasıl etkileşime girdikleri ve annenin bu içeriklere nasıl tepki verdiği ile bağlantılı olduğunu vurgulamıştır.

Annenin Medya Aracılığının Hedef Çocuğun Cinsiyeti, Annenin Öğrenim Durumu, Ailedeki Çocuk Sayısı, Annenin Günlük Medya Kullanım Süresi Değişkenlerine Göre İncelenmesi: Araştırmada Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık ölçeğini dolduran annelerin hedef çocuğun cinsiyeti değişkenine göre aldıkları puan araştırma sorusu kapsamında analiz edilmiş, istatistiksel anlamda herhangi bir farklılaşma görülmemiştir. Bu bulgu medyayı kontrol etme stratejilerinin çocuğun cinsiyetinden daha çok annenin tutum ve eğitimine bağlı olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Literatürde, ebeveynlerin medya aracılık tutumlarını belirleyen faktörler arasında çocuğun cinsiyeti genellikle öncelikli değildir (Gentile, 2017). Anneler kız çocuk veya erkek çocuk fark etmeksizin medyaya yönelik benzer kısıtlamalar getirebilmektedir. Bu bağlamda, çalışmada ulaşılan farklılığın olmaması, annelerin çocuklarının cinsiyetine göre değil, genel medya kullanım farkındalıklarına göre hareket ettiklerini düşündürmektedir (Choi ve Shin, 2019).

Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık ölçeğinin genel ve alt boyutları anne öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık ölçeğinin “Kısıtlayıcı-Engelleyici” alt boyutunda anne öğrenim düzeyi değişkenine göre istatistiksel anlamda fark bulunmuştur. Lise ve ön lisans mezunu annelerin, bu alt boyuttaki puanları ortaokul mezunu annelere göre daha yüksektir. Bu sonuç, öğrenim düzeyi arttıkça annelerin medya içeriklerini kontrol etme, istenmeyen içerikleri engelleme gibi stratejileri farklılaştırabileceğini göstermektedir. Öğrenim düzeyi yüksek annelerin, çocuklarının medya kullanımını daha sıkı sınırlandırdığı ve içeriğe daha çok müdahale ettiği gözlemlenmiştir (Choi ve Shin, 2019). Benzer şekilde, Demir ve Kaya (2022) tarafından yapılan çalışmada da anne öğrenim düzeyinin arttıkça çocukların dijital medya kullanım süresini düzenleme ve içerik kontrolü sağlama eğiliminin arttığı belirlenmiştir. Ayrıca, Yılmaz ve Arslan (2021), medya okuryazarlığı düzeyi yüksek annelerin, dijital riskleri daha bilinçli değerlendirdiğini ve çocuklarının maruz kalabileceği olumsuz içeriklere karşı daha proaktif stratejiler geliştirdiğini ortaya koymuştur. Diğer yandan, genel ölçek puanlarında öğrenim düzeyine göre fark bulunmaması, bu ilişkinin sadece belirli medya sınırlandırma boyutlarında ortaya çıktığını işaret eder.

Ailedeki çocuk sayısı değişkenine göre Erken Çocuk Ebeveyn Medya Aracılık ölçeğinin genel puanları ve ölçek alt boyutlarında anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu durum, annelerin medya kontrol stratejilerini çocuk sayısına göre değişmediği sonucunu verebilir. Ailede birden fazla

çocuk olduğunda annelerin medya denetimine yeterince vakit ayıramadığı yönünde beklenti oluşsa da bu araştırmada böyle bir ilişkiyi yansıtmamıştır. Bu sonucun, medya kullanımının giderek bireyselleşmesi ve dijital cihazların çocuklara özel olarak tahsis edilmesiyle ilgili olabileceği düşünülmüştür. Nitekim Nikken ve Schols (2015), çocukların yaşlarına ve bireysel medya alışkanlıklarına göre annelerin farklı stratejiler geliştirdiklerini, ancak çocuk sayısının bu stratejilerin belirlenmesinde tek başına etkili olmadığını ifade etmiştir. Benzer şekilde, Livingstone ve Helsper (2008), dijital çağda medya denetiminin çocuk sayısından daha çok, annein dijital okuryazarlık düzeyi ve tutumlarıyla ilişkili olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Yaman ve Türkben (2021) tarafından yapılan bir araştırmada da ailedeki çocuk sayısının medya denetimi davranışlarını doğrudan etkilemediği; ancak annein dijital farkındalığı ve medya kullanım motivasyonlarının belirleyici olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda, medya kontrolü gibi karmaşık ebeveynlik davranışlarının yalnızca çocuk sayısı gibi değişkenlerle değil, dijital okuryazarlık bilgisi gibi bilişsel faktörlerle de birlikte ele alınması gerektiği yorumu yapılabilir.

Annenin günlük medya kullanım süresine göre Erken Çocukluk Ebeveyn Medya Aracılık ölçeğinin Aktif- Destekleyici alt boyutunda günlük medya süresi 1 saat olan annelerin puanlarının 2-3-4 saat olan annelerin puanlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Buradan yola çıkarak annelerin çocuklarıyla beraber medya kullanım saatlerinde ihtiyaç duydukları motivasyon, ilgi ve zamanı kendi kişisel medya kullanım saatlerinde daha az kullandıkları için çocuklarına daha aktif ve etkileşimli bir medya aracılığı rolü üstlenebildikleri yorumu yapılabilir. Örneğin, Valkenburg ve Peter (2013), annelerin medya kullanımının çocukların gelişimi üzerindeki etkilerinin, medya türü ve annein medya okuryazarlığı gibi faktörlere bağlı olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda, annelerin medya kullanım süresi, sadece ekran başında geçirilen zaman olarak değil, içerik seçimi ve medya ile etkileşim biçimiyle de ilişkilidir. Medya kullanım süresinin aktif aracılık stratejilerini artırması, annelerin medyayı bir öğrenme aracı olarak kullanma eğilimleriyle de açıklanabilir. Örneğin, eğitim amaçlı içeriklerin izlenmesi veya dijital oyunların birlikte oynanması, anne-çocuk etkileşimini artırabilir.

Anne Çocuk Arasındaki İletişimin Hedef Çocuğun Cinsiyeti, Anne Öğrenim Durumu, Ailedeki Çocuk Sayısı, Annein Günlük Medya Kullanım Süresi Değişkenlerine Göre İncelenmesi: Anne çocuk iletişimi hedef çocuğun cinsiyeti değişkenine göre istatistiksel anlamda fark bulunmamıştır. Literatürde anne-çocuk iletişimi genelde evrensel bir süreç olarak değerlendirilir ve çocuk cinsiyetine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılan araştırmaların yer aldığı bilinmektedir. Örneğin Özkan (2019), anne-çocuk iletişim becerilerinin çocuğun cinsiyetinden daha çok aile içi dinamik ve annein iletişim tarzına bağlı olduğunu belirtmiştir.

Benzer şekilde Liu ve Wang (2021), anne-çocuk iletişim biçimlerinin çocuğun cinsiyetinden daha çok annenin iletişim tarzı ve aile içi ilişkilerin niteliği ile şekillendiğini belirtmiştir. Çalışmamızda da hedef çocuğun cinsiyeti grupları arasında anlamlı bir fark bulunamadığından annelerin iletişim stratejilerinde cinsiyete dayalı farklı uygulamalar yapmadığı sonucuna varılabilir.

Anne-çocuk iletişimde anne öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu bulgu, literatürde anne öğreniminin anne-çocuk iletişimi üzerindeki etkisinin nispeten sınırlı olduğunu belirten çalışmalar olduğunu ifade edebilir. Örneğin Sanders ve Morawska (2018), anne öğreniminin değil, annenin iletişim tarzı ve tutumlarının aile içi iletişimi belirlediğini vurgulamıştır. Bu Araştırmada da anne öğrenim düzeyindeki farklılıklardan daha çok annelerin çocuklarıyla iletişim algılarının benzer olması bu görüşü desteklemektedir. Benzer biçimde, Arslan ve Gençdoğan (2021) tarafından yapılan bir araştırmada da annelerin öğrenim düzeylerinin aile içi iletişim düzeyleri üzerinde doğrudan ve güçlü bir etkisinin bulunmadığı, ancak empatik yaklaşım, dinleme becerisi ve duygusal destek gibi nitel özelliklerin iletişim kalitesini belirlemede daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular, nicel göstergelerden daha çok, ebeveynlik ilişkilerinde nitel faktörlerin öne çıktığını göstermektedir. Ailedeki çocuk sayısı değişkenine göre anne çocuk iletişimde anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ile bu ölçeğin Mesaj alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık çıkmıştır. Mesaj alt boyutunda; 1 çocuğu olan ailelerin mesaj algısı, 4 çocuk ve üzeri olan ailelerden daha yüksek çıkmıştır. Mesaj alt boyutunda yer alan maddelere bakıldığında “Çocuğuma öfkelendiğimde söylemek istemediğim sözleri söylerim, Çocuğumla yaptığım konuşmalarda onun önceden yaptığı olumsuz davranışlardan söz ederim, Çoğumu diğer çocuklarla kıyaslayan konuşmalar yaparım.” şeklinde ki örnek maddelere bakıldığında ailedeki çocuk sayısının artmasıyla anne-çocuk iletişimi kalitesinin düşmesi, annelerin zaman, sabır ve dikkat dağılımındaki zorluklarla ilişkilendirilebilir. Geniş ailelerde bireysel etkileşim fırsatlarının azalması, çocukların iletişim becerilerinin gelişimini sınırlayan bir faktör olarak görülebilir. Bu sonuç, Temel ve Türkoğlu'nun (2019) aile büyüklüğü ile iletişim kalitesi arasındaki ters ilişkiyi vurgulayan çalışmalarıyla örtüşmektedir. Dunn ve Kendrick (1982) tarafından yapılan araştırmada da benzer sonuçlar görülmüştür. Dunn ve Kendrick, kardeş sayısı arttıkça annelerin her bir çocukla bireysel etkileşim kurma fırsatının azaldığını ve bu durumun çocukların iletişim becerileri dolayısıyla sosyal becerilerini olumsuz etkileyebileceğini belirtmiştir.

Anne çocuk iletişimi annenin günlük medya kullanım süresine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Anne- Baba- Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracının genel puanlarının günlük medya kullanım süresi 1 saat olan annelerin puanlarının 2-3-4 saat olan annelerin puanlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, Takeuchi ve Stevens (2011) tarafından yapılan bir çalışmayla da örtüşmektedir. Takeuchi ve Stevens, dijital araçların aile içi etkileşimi destekleyecek şekilde kullanılması durumunda çocukların dil ve sosyal becerilerinin gelişebileceğini belirtmiştir. Benzer bir çalışma olarak Binns ve Duck (2017), annelerin medya kullanımının, özellikle çocukların dil becerileri ve iletişim becerileri üzerindeki etkilerinin daha çok çocukların medya içerikleriyle nasıl etkileşime girdikleri ve annenin bu içeriklere nasıl tepki verdiği ile bağlantılı olduğunu vurgulamıştır.

Çocuğun Algılanan İletişim Becerisi, Anne Çocuk İletişimi ve Annenin Medya Aracılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Araştırmada, anne medya aracılığı ile anne-çocuk iletişimi ve çocukların algılanan iletişim becerileri arasında ilişki bulunmuştur. Anne medya aracılığı ve anne çocuk iletişimi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Bu sonuç, annelerin medya kullanımını düzenleme stratejilerinin (aktif destekleyici, kısıtlayıcı engelleyici vb.) anne çocuk arasındaki iletişim ile uyumlu olduğunu göstermektedir. Özellikle, medya içeriklerini çocuklarla tartışan veya süre sınırlaması getiren annelerin, daha nitelikli diyalog kurduğu düşünülebilir. Livingstone ve Helsper (2008), medyanın olumlu ve olumsuz etkilerinin ebeveyn rehberliğiyle dengelenebileceğini belirtmiştir. Bu bulgu, Valkenburg ve Peter (2013) tarafından vurgulanan "etkileşimli medya kullanımının" aile içi iletişimi güçlendirebileceği tezini de desteklemektedir. Ancak, çocukların algılanan iletişim becerileri ile medya aracılığı ve anne çocuk iletişimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Grolnick ve Ryan (1989), çocukların iletişim becerilerinin aile dışı faktörlerden (örneğin, öğretmenlerin tutumu) önemli ölçüde etkilendiğini belirtmiştir. Bu durum, bu becerilerin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu gösterdiği düşünülebilir. İletişim becerilerinin çok boyutlu yapısı okul ortamı, akran etkileşimi veya bilişsel faktörler gibi başka unsurlarla daha güçlü bir şekilde ilişkili olabileceğini düşündürmüştür. Örneğin, Gresham ve Elliott (1987), sosyal becerileri "çevreyle uyumlu etkileşim kurma kapasitesi" olarak tanımlarken, iletişim becerilerini bu kapasitenin temel taşı olarak vurgulamışlardır. Benzer şekilde, Spence (2003), çocuklarda sosyal beceri eksikliklerinin iletişim problemleriyle doğrudan ilişkili olduğunu belirtmiştir. Bu açıdan bakıldığında, Bandura (1986), sosyal öğrenme teorisinde çocukların davranışlarının yalnızca aile içi etkileşimlerle değil, akranlardan gözlem ve taklit yoluyla da şekillendiğini vurgulamıştır. Bu teori, çocukların okul ortamında edindikleri deneyimlerin iletişim becerilerini

daha güçlü bir şekilde etkileyebileceğini öne sürer. Ayrıca, Vygotsky (1978) tarafından geliştirilen "yakınsak gelişim alanı" kavramı, çocukların sosyal becerilerinin yetişkinler ve akranlarla iş birliği içinde geliştiğini belirtmektedir. Bu bağlamda, medya ve aile dinamiklerinin yanı sıra okul ve akran etkileşimlerinin de çocukların iletişim becerilerini şekillendirmede kritik bir rol oynadığı söylenebilir.

Bu araştırma, 5-6 yaş grubu çocukların algılanan iletişim becerileri, anne-çocuk iletişimi ve annenin medya aracılık davranışlarının çeşitli değişkenlerle ilişkisini incelemiştir. Bulgulara göre, çocukların iletişim becerileri cinsiyete göre farklılık göstermiş; erkek çocukların öğretmen değerlendirmelerinde daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Bu durum, toplumsal cinsiyet kalıplarının algıları şekillendirebileceğini düşündürmektedir. Anne öğrenim düzeyi ve ailedeki çocuk sayısının çocukların iletişim becerileri üzerinde anlamlı bir etkisi olmazken, annenin medya kullanım süresinin aktif medya aracılığıyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Anne-çocuk iletişimde, ailedeki çocuk sayısı arttıkça iletişim kalitesinin düşmesi, bireysel etkileşim fırsatlarının azalmasıyla açıklanabilir. Ayrıca, annenin günlük medya kullanım süresi arttıkça anne-çocuk iletişiminin olumsuz etkilendiği görülmüştür. Bununla birlikte, medya aracılık stratejileri ile anne-çocuk iletişimi arasında pozitif bir ilişki bulunmuş; ancak çocukların algılanan iletişim becerileriyle doğrudan bir bağlantı saptanmamıştır. Bu durum, iletişim becerilerinin yalnızca aile içi dinamiklerle değil, okul ortamı ve akran etkileşimleri gibi çevresel faktörlerle de şekillenebileceği ileri sürülmüştür.

Sonuç olarak, çocukların iletişim becerilerinin gelişiminde aile içi iletişim ve medya kullanımının önemli bir rolü olduğu, ancak bu sürecin toplumsal cinsiyet algıları, ebeveynlik tutumları ve çevresel faktörlerle birlikte değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bulgular iletişim becerilerinin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ve medya ile anne çocuk arasındaki etkileşimin yanı sıra okul, akran ilişkileri ve bireysel faktörlerle şekillenebileceğini ileri sürmektedir. Bu araştırmanın alana katkısı bağlamında iletişim becerilerinin karmaşıklığını anlamak ve sürdürülebilir çözümler üretmek adına disiplinler arası iş birliklerinin kurulmasının kilit rol oynadığı söylenebilir.

5.2. Öneriler

Araştırmanın örneklemini, Hatay ilindeki 5-6 yaş grubu çocuğa sahip 97 anne ve öğretmenle sınırlıdır. Bu durum, bulguların Türkiye'nin sosyodemografik olarak oldukça çeşitli yapısı göz önüne alındığında, iletişim ve medya aracılığı gibi konuların bölgesel (kırsal-kentsel)

farklılıklar gösterebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle, ileriki araştırmalarda örneklem büyüklüğü artırılarak farklı şehirlerden, kırsal-kentsel ayrımı gözetilerek veri toplanması önerilmektedir. Ayrıca, yaş grubu sadece 5-6 yaş ile sınırlı tutulmak yerine okul öncesi dönemin tüm yaş aralığını kapsayacak şekilde genişletilebilir. Bu sayede yaşa bağlı gelişimsel değişkenlerin medya aracılığı ve iletişim becerilerine etkisi daha net gözlemlenebilir.

Araştırmadaki veriler yalnızca anneler ve öğretmenlerin öz değerlendirmeleriyle sınırlıdır. Ancak çocuğun sosyal çevresi sadece bu iki figürden ibaret değildir. Babalar, kardeşler, büyükanne ve büyükbabalar gibi diğer aile üyeleri de çocukla kurulan iletişimin niteliğini etkileyebilir. Özellikle babaların medya kullanım alışkanlıkları ve çocukla geçirdiği zamanın niteliği, aile içi medya aracılığı süreçlerini önemli ölçüde şekillendirebilir. Bu bağlamda, ileriki çalışmalarda çoklu veri kaynaklarına başvurularak aile içi dinamiklerin daha bütüncül bir şekilde değerlendirilmesi önerilmektedir. Ayrıca, yalnızca anne ve öğretmen öz değerlendirmelerine dayanmak yerine, çocukların iletişim becerilerini doğrudan gözlemlemeye dayalı yöntemlerin kullanılması önerilmektedir.

Bunun yanı sıra, mevcut çalışma ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Bu model, değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymak açısından yararlı olsa da nedensellik hakkında bilgi vermez. Gelecekteki araştırmalarda, deneysel ya da yarı deneysel tasarımlar kullanılarak ebeveynlere medya okuryazarlığı eğitimi verilmesi ve bu eğitimin çocukların iletişim becerilerine etkisinin izlenmesi önerilmektedir. Ayrıca, boylamsal çalışmalarla medya aracılığı stratejilerinin çocuk gelişimi üzerindeki uzun vadeli etkileri daha sağlıklı biçimde incelenebilir. Özellikle okul öncesinden ilkokula geçiş sürecinde medya kullanım alışkanlıklarının ve iletişim becerilerinin nasıl değiştiği izlenebilir.

Ayrıca, mevcut bulgularda anne öğrenim düzeyinin, ailedeki çocuk sayısının, günlük medya kullanım süresinin çocukların algılanan iletişim becerileri üzerinde anlamlı bir fark yaratmaması, öğrenim düzeyinden bağımsız olarak benzer ebeveynlik tutumlarının benimsendiğini düşündürmektedir. Bu nedenle, ileriki çalışmalarda ebeveynlerin sadece eğitim düzeyleri değil; medya kullanım içerikleri, ebeveynlik tarzları, dijital okuryazarlık becerileri ve iletişim stilleri gibi daha derinlemesine psikososyal değişkenler de analiz edilmelidir. Bu tür değişkenlerin iletişim becerileri üzerindeki etkisi, niceliksel olduğu kadar niteliksel yöntemlerle de araştırılabilir.

Eğitim öğretim boyutunda ise, okul öncesi eğitim kurumlarında medya okuryazarlığı, dijital medya denetimi ve aile içi iletişim becerilerine yönelik rehberlik hizmetlerinin sistematik biçimde yapılandırılması önerilmektedir. Bu kapsamda, ailelere yönelik bilgilendirici

seminerler, atölye çalışmaları ve eğitsel materyallerin geliştirilip yaygınlaştırılması, araştırma bulgularının sahaya aktarılması açısından önemlidir. Bu tür destekleyici uygulamaların yaygınlaştırılması, ebeveynlerin çocukların iletişim becerilerinin gelişim süreçlerine daha bilinçli ve etkin katkı sunmalarına olanak sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Arabacı, N. ve Ömeroğlu, E. (2016). Anne-baba çocuk iletişimi değerlendirme aracının geliştirilmesi (ABCİDA). *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*.
- Arslan, E. ve Gençdoğan, B. (2021). Annelerin aile içi iletişim becerileri ile çocuklarına yönelik empatik eğilimlerinin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 11(61), 215–229. <https://doi.org/10.17066/tpdrd.948494>
- Arnett, J. J. (1999). Adolescent storm and stress, reconsidered. *American Psychologist*, 54, 317–326. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.54.5.317>
- Aytekin, H. (2024). İnsan İlişkileri ve İletişim. Pegem Akademi.
- Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action: A social cognitive theory. *Prentice-Hall*.
- Bastırmacı, Ş. (2022). 48-72 aylık çocukların annelerinin, ebeveynlik tutumları ile ebeveyn-çocuk medya aracılık rolleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Tez No: 755171) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi], Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Blakemore, J. E. O., Berenbaum, S. A. ve Liben, L. S. (2018). Gender development (2nd ed.). Routledge.
- Bostancı, S. ve Çakır, R. (2022). Erken çocukluk çağında çocuğu olan ebeveynlerin, çocuklarına medya kullandırmadaki aracılıkları ve dijital ebeveynlik farkındalıklarının incelenmesi. *Turkish Journal of Primary Education*, 86-116. <https://doi.org/10.52797/tujped.1192163>
- Brandlistuen, R. E., Flatø, M., Stoltenberg, C., Helland, S. S. ve Wang, M. V. (2021). Preschoolers' social competence and parent education: A Norwegian study. *Scandinavian Journal of Public Health*, 49(6), 503–510.
- Bronfenbrenner, U. (1979). The ecology of human development: Experiments by nature and design. *Harvard University Press*.
- Büyüköztürk, Ş. (2024). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı istatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum. Pegem Akademi.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2024). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Cengiz-Saltuk, M. ve Erciyes, C. (2020). Okul öncesi çocuklarda teknoloji kullanımına ilişkin ebeveyn tutumlarına dair bir çalışma . *e-Journal of New Media*, 106-120.
- Çelik, M. V., Acar, İ. H., Bilikci, C. A., Şahap, G. ve Yalvaç, B. M. (2018). Çocuk teknoloji ve medya; okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin görüşleri üzerine bir çalışma. *Turkish Studies Information Technologies & Applied Sciences*.
- Choi, M. ve Shin, H. (2019). Parental media habits and early child development in South Korea. *Journal of Child and Family Studies*, 28(1), 123–136.
- Çiftçi, O. (1991). Çocuğun sosyalleşmesinde ailenin rolü. *Aile ve Tolum*, 1(2), 1-4.
- Davidson, T. M. ve Cardemil, E. V. (2009). Parent–child communication and parental involvement in latino adolescents. *Journal of Early Adolescence*, 29(1), 99–121. <https://doi.org/10.1177/0272431608324480>
- Demir, M. ve Kaya, Y. (2022). Annelerin dijital medya kullanımına yönelik tutumlarının çocukların ekran süresi ile ilişkisi. *İlköğretim Online*, 21(3), 1015–1030. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2022.03.101>
- Dönmezer, İ. (2001). *Ailede İletişim ve Etkileşim*. Sistem Yayıncılık.
- Dunn, J. ve Kendrick, C. (1982). Siblings: Love, envy, and understanding. *Harvard University Press*.
- Eagly, A. H. (1987). Sex differences in social behavior: A social-role interpretation. *Erlbaum*.
- Erdoğan, S. (2015). *Okul öncesi dönemde dil ve iletişim becerilerinin gelişimine etki eden faktörler*. Pegem Akademi.
- Ergin, H. (2003). *İletişim becerileri eğitim programının okul öncesi dönem çocuklarının iletişim becerisi üzerine etkisi*. (Tez No: 140372) [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Gençtürk, D. (2022). *Ekranın çocuk davranış problemlerine etkisinde ebeveyn medya aracılığı*. (Tez No: 736724) [Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Gentile, D. A. (2017). Parenting in the digital age: Media use and outcomes for young children. *Pediatrics*, 140(2), 147–S150. <https://doi.org/10.1542/peds.2017-2270N>

- Gökçe, A. ve Akgün, E. (2023). Öğretmen algılarında cinsiyetin etkisi: Erken çocuklukta iletişim ve sosyal becerilerin değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 44–63. <https://doi.org/10.30831/tead.123456>
- Görgülü, F. (2009). *Drama destekli kabaşık öğrenme etkinliklerinin okul öncesi 5-6 yaş çocuklarının iletişim becerisine etkisi*. (Tez No: 240706) [Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Gresham, F. M. ve Elliott, S. N. (1987). The relationship between adaptive behavior and social skills. *Journal of Special Education*, 21(1), 167–181.
- Grolnick, W. S. ve Ryan, R. M. (1989). Parent styles associated with children's self-regulation and competence in school. *Journal of Educational Psychology*, 81(2), 143-154. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.81.2.143>
- Grotevant, H. D. (2001). Developing new insights from a process approach to adolescent development. *Human Development*, 44, 55–58. <https://doi.org/10.1159/000057041>
- Gülây, H. ve Akman, B. (2009). Okul öncesi dönemde sosyal beceriler. *Eğitim ve Bilim*, 34(152), 72-84.
- Höl, Ş. (2017). Annelerin çocuklarına yönelik iletişim becerilerinin 5-6 yaş grubu çocuklarının iletişim becerileri üzerindeki yordayıcı etkisi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 4(13).
- Houck, C. D., Rodrigue, J. R. ve Lobato, D. (2007). Parent–adolescent communication and psychological symptoms among adolescents with chronically ill parents. *Journal of Pediatric Psychology*, 32(5), 596–604. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/jsl048>
- Jackson, S., Bijstra, J., Oostra, L. ve Bosma, H. (1998). Adolescents' perceptions of communication with parents relative to specific aspects of relationships with parents and personal development. *Journal of Adolescence*, 21(3), 305–322. <https://doi.org/10.1006/jado.1998.0155>
- Karasar, N. (2024). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar ilkeler teknikler*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kaya, G. ve Erbay, Y. (2021). Aile dinamikleri ve erken çocukluk iletişim becerileri üzerine nicel bir inceleme. *Gazi University Journal of Education*, 41(4), 1229–1245.

- Kayılı, G. (2018). Anaokulu çocuklarının iletişim becerileri ile sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişki. *Turkish Studies*, 841-858.
- Kazan, H. ve Sarısoy, S. (2021, nisan). Anne çocuk ilişkisi bağlamında okul öncesi dönemde iletişim becerileri üzerine bir araştırma. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 441-472.
- Kernan, M. (2010). Peer group interaction and children's social development in early childhood education and care. *Early Child Development and Care*, 180(5), 567-585. <https://doi.org/10.1080/03004430802181148>
- Kırman, A. ve Doğan, Ö. (2017). Anne-baba çocuk ilişkileri: bir meta-sentez çalışması. *H.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(1).
- Leaper, C. ve Smith, T. E. (2004). A meta-analytic review of gender variations in children's language use: Talkativeness, affiliative speech, and assertive speech. *Developmental Psychology*, 40(6), 993–1027. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.40.6.993>
- Lieberman, D. A., Bates, C. H. ve So, J. (2009). Young children's learning with digital media. *Computers in the Schools*, 26(4), 271–283.
- Livingstone, S. ve Helsper, E. J. (2008). Parental mediation of children's internet use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 52(4), 581–599. <https://doi.org/10.1080/08838150802437396>
- Liu, Y. ve Wang, M. (2021). Parent-child communication patterns and their association with children's social competence: Does child gender matter? *Journal of Child and Family Studies*, 30(6), 1485–1496. <https://doi.org/10.1007/s10826-021-01935-y>
- Maccoby, E. E. ve Jacklin, C. N. (1974). The psychology of sex differences. *Stanford University Press*.
- Martin, C. L. ve Ruble, D. N. (2019). Patterns of gender development. *Annual Review of Psychology*, 70, 89–110. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010418-102836>
- McLean, K. C., Pasupathi, M. ve Pals, J. L. (2007). Selves creating stories creating selves: A process model of self-development. *Personality and Social Psychology Review*, 11, 262–278. <https://doi.org/10.1177/1088868307301034>
- Metin, H. (2011). Empatik İletişim ve Yönetişim. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (32), 177-204.

- Nikken, P. ve Schols, M. (2015). How and why parents guide the media use of young children. *Journal of Child and Family Studies*, 24(11), 3423–3435. <https://doi.org/10.1007/s10826-015-0144-4>
- Noller, P. ve Feeney, J. A. (2004). Studying family communication: Multiple methods and multiple sources. In A. L. Vangelisti (Ed.), *Handbook of family communication* (pp. 177–196). Lawrence Erlbaum Associates.
- O'Toole, C., Lyons, R. ve Houghton, C. (2021). A Qualitative Evidence Synthesis of Parental Experiences and Perceptions of Parent–Child Interaction Therapy for Preschool Children With Communication Difficulties. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 64(8), 3159-3185.
- Ömeroğlu, E., Kandır, A. ve Turla, A. (2013). *Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime destek programları*. Morpa Kültür Yayınları.
- Önder, A., Balaban Dağal, A. ve Şallı, D. (2015). 5-6 yaş çocukları için iletişim becerileri ölçeği geçerlik-güvenirlilik çalışması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1-13.
- Özkan, B. (2019). Ebeveyn-çocuk iletişiminin çocuk sosyal becerilerine etkisi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 22(3), 125–134.
- Öztürk, R. ve Fidan, M. (2020). *Aile içi iletişimin çocuğun etkili iletişim kurma becerileri üzerine etkisi*. *Recent Advances in Education and Sport Researches, Chapter 8*, 121-154.
- Park, H. S. ve Koo, H. Y. (2009). The buffering effect of parent–child communication in the relationship between stress and suicidal ideation for Korean adolescents. *Journal of Korean Academy of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 18(1), 87–94.
- Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants. *MCB University Press*, 9(5), 1-6.
- Priess-Groben, H. A. ve Hyde, J. S. (2017). Gender and early adolescent social-emotional development. In R. M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology*, (2), 131–167.
- Putri, S. I. ve Waisbord, S. (2024). Analysis of digital media usage in promoting communication skills in early childhood. *Feedback International Journal of Communication*, 1(1), 61-69.

- Rideout, V. ve Robb, M. B. (2020). The common sense census: media use by kids age zero to eight. Common Sense Media. <https://www.commonsensemedia.org/research/the-common-sense-census-media-use-by-kids-age-zero-to-eight-2020>
- Sanders, M. R. ve Morawska, A. (2018). Family interventions in the digital age: parenting and child development challenges. *Journal of Family Psychology*, 32(5), 538–548. <https://doi.org/10.1037/fam0000434>
- Scantlin, R. (2008). Media use across childhood: access, time, and content. B. J. Sandra L. Calvert içinde, *The Handbook of Children, Media, and Development*. Blackwell Yayıncılık.
- Sonuga Barke, E. J. S., Kennedy, M., Kumsta, R., Kreppner, J. M. ve Rutter, M. (2023). The role of parenting and the home environment in social communication development: A longitudinal analysis. *Developmental Psychology*, 59(2), 305–319. <https://doi.org/10.1037/dev0001526>
- Spence, S. H. (2003). Social skills training with children and young people: Theory, evidence and practice. *Child and Adolescent Mental Health*, 8(2), 84–96.
- Strader, T. J. (2011). Digital technology in the 21st century. t. j. strader içinde, *Digital Product Management, Technology and Practice: Interdisciplinary Perspectives* (s. 28). <https://doi.org/10.4018/978-1-61692-877-3.ch015>
- Sunar, D. (2009). Mothers and fathers child-rearing practices and self-esteem. s. bekman ve a. a. -koç içinde, *perspectives on human development, Family, and Culture* 126-139. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511720437.011>
- Şen, M., Demir, E., Teke, N. ve Yılmaz, A. (2020). Erken çocukluk ebeveyn medya aracılık ölçeği geliştirme çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 53, 228-265.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). Using Multivariate Statistic. *Pearson Education*.
- Takeuchi, L. ve Stevens, R. (2011). The new coviewing: Designing for learning through joint media engagement. *The Joan Ganz Cooney Center at Sesame Workshop*. <https://joanganzcooneycenter.org/publication/the-new-coviewing-designing-for-learning-through-joint-media-engagement/>

- Temel, D. ve Türkoğlu, B. (2019). Yerleşim yerlerine göre anne baba tutumlarının okul öncesi çocukların sosyal becerilerine etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2). <https://doi.org/10.17152/gefad.447017>
- Temiz, G. (2014). *Anne çocuk iletişim becerileri eğitiminin çocukların duyguları tanıma ve ifade etme becerilerine etkisi*. (Tez No: 377779) [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Temiz, G. ve Çağdaş, A. (2015). Anne çocuk iletişim becerileri eğitiminin çocukların duyguları tanıma eğitimine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 17(1), 87-105.
- Turan, G. ve Güven, G. (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin cinsiyet temelli davranış değerlendirme eğilimleri. *Eğitim ve Bilim*, 45(201), 65–84. <https://doi.org/10.15390/EB.2020.8965>
- Ulusoy, A. ve Bostancı, M. (2014). Çocuklarda sosyal medya kullanımı ve ebeveyn rolü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 559-572. <https://doi.org/10.9761/JASSS2233>
- Valkenburg, P. M. ve Peter, J. (2013). The differential susceptibility to media effects model. *Journal of Communication*, 63(2), 221–243. <https://doi.org/10.1111/jcom.12024>
- Veziroğlu Çelik, M., Acar, İ. H., Bilikci, C. A., Şahap, G. ve Yalvaç, B. M. (2018). Çocuk teknoloji ve medya; okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin görüşleri üzerine bir çalışma. *Turkish Studies Information Technologies & Applied Sciences*, 147-164. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.12945>
- Vural Şenel, B. (2020). *Erken çocukluk döneminde çocuğu olan ebeveynlerin medya ve teknolojiye yönelik tutumlarının medya aracılık rolleri ile ilişkisi*. (Tez No: 625896) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes* (M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner ve E. Souberman, Eds.). Harvard University Press. (Original work published 1930, 1933, 1935)
- Webber, J. ve Scheuermann, B. (2008). *Educating students with autism: A quick start manual*. PRO-ED.

- Wiersma, B. A. (2000). *The Gendered World of Disney: A Content Analysis Of Gender Themes in Full-Length Animated Disney Feature Films* [Unpublished Master's Thesis, South Dakota State University]. Proquest Veri Tabanı.
- Yalçın, S. (2018). 21. Yüzyıl becerileri ve bu becerilerin ölçülmesinde kullanılan araçlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 51(1), 183-201.
- Yaman, F. ve Türkben, T. (2021). Dijital ebeveynlik davranışlarının yordanmasında ebeveynlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin rolü. *İlköğretim Online*, 20(1), 650–664. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2021.01.058>
- Yardım, E. (2019). *Ebeveynlerin kişilik özellikleri ve ebeveynlik tutumlarının çocuklarının iletişim becerileri ile ilişkisi* (Tez No: 553465) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yıldırım, B. (2021). *Okul öncesi çocukların medya araçları kullanımlarında annelerin medya aracılık rolleri ve bilinçli farkındalıklarının incelenmesi*. (Tez No: 683617) [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yılmaz, E. ve Arslan, B. (2021). Ebeveynlerin medya okuryazarlığı düzeylerinin çocukların medya kullanımına etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 19(2), 245–268.

